

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra antropologie a zdravotní výchovy

Diplomová práce

Bc. Monika Krahulcová

Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy a Učitelství
výchovy ke zdraví pro 2. stupeň základních škol

Evaluační pedagogika pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy a Učitelství
výchovy ke zdraví pro 2. stupeň základních škol

Olomouc 2019

Vedoucí práce: doc. Mgr. Michaela Hřivňová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 16. 4. 2018

.....

Bc. Monika Krahulcová

Poděkování

Mé poděkování patří doc. Mgr. Michaele Hřivnové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci a za ochotu pomoci při jejím zpracování. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a příteli za jejich podporu během celého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1 Cíle a úkoly práce.....	8
2 Teoretická východiska.....	9
2. 1 Kurikulum	9
2. 1. 1 Formy a roviny kurikula	10
2. 2 Kurikulární a koncepční dokumenty	11
2. 2. 1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	14
2. 2. 2 Vzdělávací oblast Člověk a zdraví.....	17
2. 2. 3 Vzdělávací obor Výchova ke zdraví	19
2.3 Standardy základního vzdělávání.....	21
2. 3. 1 Tvorba standardů v ČR	22
2.3.2 Standard základního vzdělávání z roku 1995	24
2.3.3 Standardy pro základní vzdělávání (2010 – současnost)	27
2.3.3.1 Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro zákl. vzdělávání ..	31
2.3.4 Standardy pro základní vzdělávání - Výchova ke zdraví.....	32
2.3.5 Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání - Výchova ke zdraví	33
2.4 Sexuální výchova ve Výchově ke zdraví	35
3 Metodologie práce.....	39
3.1 Charakteristika zkoumaného souboru	39
3.2 Výzkumné metody	39
3.3 Organizace výzkumu.....	40
3.4 Vyhodnocení výsledků.....	40
4 Analýza výsledků a diskuze	41
4. 1 Souhrnné vyhodnocení didaktického testu	41
4.2 Analýza výsledků úlohy č. 11	46

Závěr	52
Shrnutí / Summary	54
Referenční seznam	55
Seznam zkratk, tabulek, grafů a schémat	61
Seznam příloh	62
Přílohy	63
Anotace	75

Úvod

Diplomovou práci s názvem *Evaluace vzdělávacích výsledků žáků ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví v Olomouci* jsem si vybrala zejména proto, že Výchova ke zdraví je jedním z mých studijních oborů, a chtěla jsem zjistit, jaké jsou výsledky žáků v tomto oboru. Celkově si myslím, že Výchova ke zdraví je stále brána jako doplňkový obor a často je na ni nahlíženo jako na tzv. oddechový a nenáročný předmět. Ke změně tohoto pohledu nepřispívá ani velmi nízká časová dotace podle Rámcového vzdělávacího programu. Já sama se domnívám, že obsah učiva v tomto oboru je pro žáky velmi důležitý, jelikož ne nadarmo se říká, že zdraví máme jen jedno. Zdraví je velmi důležitá životní hodnota a všichni bychom o ni měli umět kvalitně pečovat. K tomuto máme vést žáky již na základní škole a zejména na 2. stupni, kde se tento vzdělávací obor Výchova ke zdraví vyučuje. Výchova ke zdraví je součástí vzdělávací oblasti Člověk a zdraví, spolu s Tělesnou výchovou. Samotné Tělesné výchově se podle Rámcového vzdělávacího programu věnuje mnohem více času než Výchově ke zdraví. Můžeme se tedy zamyslet, proč na Výchovu ke zdraví zbývá ve školách tak málo času?

Diplomová práce se skládá z teoretických východisek, které jsou základem pro následující metodologii práce. Hlavním cílem diplomové práce je zjistit úroveň osvojeného kurikula u žáků 9. ročníků základních škol ve Výchově ke zdraví v Olomouci, kterým se zabývá hlavně metodologická část práce. Teoretická východiska se zaměřují na kurikulum a dále pojednávají o jednotlivých kurikulárních a koncepčních dokumentech, do kterých spadá zejména námi využívaný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Další důležitá podkapitola se věnuje Standardům pro základní vzdělávání, v té se budeme věnovat jejich tvorbě a vývojem od roku 1995 až po současnost. Standardy pro základní vzdělávání začleníme do práce z toho důvodu, že budou východiskem pro metodologii práce, jelikož ověří úroveň znalostí žáků, která je stanovena v dokumentu *Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání- Výchova ke zdraví* (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016). Ke konci teoretických východisek ještě zmíníme i problematiku Sexuální výchovy ve Výchově ke zdraví, poněvadž jedna část metodologie se zabývá podrobněji úrovní vědomostí žáků v této oblasti.

Metodologie práce se věnuje výzkumnému šetření, které probíhalo u žáků 9. ročníků základních škol v Olomouci. Kvantitativní výzkum byl proveden v květnu

a červnu roku 2018 pomocí didaktických testů, které ověřovaly úroveň získaných vědomostí žáků 9. ročníků v oboru Výchova ke zdraví. Didaktický test byl poskytnut vedoucí práce a jeho přesné zadání uvádíme v přílohách. Výsledky šetření následně shrneme v poslední kapitole práce, která se zabývá analýzou výsledků didaktického testu a následně se zaměřuje na část didaktického testu věnovanému sexuální výchově.

Diplomovou prací bychom chtěli poukázat na to, jak je Výchova ke zdraví na základní škole důležitá. Jelikož některá témata, která si žáci osvojují během vyučování ve Výchově ke zdraví, by se mohla zdát jako jednoduchá a nepotřebná. Obsah vzdělávacího oboru je pro žáky důležitý a rozhodně by se neměl redukovat či opomíjet. Práce by mohla být přínosná pro ostatní pedagogy Výchovy ke zdraví, jež by se mohli inspirovat výsledky kvantitativního výzkumu a ve svých hodinách věnovat větší pozornost kritickým tematickým celkům.

1 Cíle a úkoly práce

Hlavním cílem diplomové práce, s názvem *Evaluaace vzdělávacích výsledků žáků ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví v Olomouci*, je zjistit úroveň osvojeného kurikula u žáků 9. ročníků základních škol ve Výchově ke zdraví, na základě očekávaných výstupů v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání 2017 (dále jen RVP ZV 2017).

Dílčí cíle diplomové práce:

- Evaluoat Vzdělávací standardy pro základní vzdělávání Výchovy ke zdraví pomocí didaktického testu
- Vyhodnotit a analyzovat výsledky didaktického testu
- Zhodnotit splnění očekávaných výstupů ve Výchově ke zdraví podle RVP ZV 2017
- Zjistit úspěšnost žáků v didaktickém testu vzhledem k minimální úrovni vyplývající ze Vzdělávacích standardů pro základní vzdělávání - Výchova ke zdraví
- Vytyčit úlohy s nejmenší a s nejvyšší úspěšností správných odpovědí
- Podrobně analyzovat výsledky testové úlohy k vybranému 11. očekávanému výstupu

Výzkumné předpoklady:

- Dosažené vzdělávací výsledky žáků evaluované s využitím didaktického testu Výchovy ke zdraví s úlohami na minimální úrovni obtížnosti překonají hranici 80 % ve zcela správném splnění testových úloh
- Dosažené vzdělávací výsledky žáků evaluované s využitím didaktického testu Výchovy ke zdraví s úlohami na minimální úrovni obtížnosti překonají hranici 80 % v průměrném zisku vážených bodů

2 Teoretická východiska

Teoretická východiska této diplomové práce pojednávají o problematice kurikula v českých zemích s akcentem na RVP ZV, jež uvádí vzdělávací oblast Člověk a zdraví se vzdělávacím oborem Výchova ke zdraví (dále jen VkZ). Další část teoretické části se věnuje Standardům pro základní vzdělávání, jejich vzniku, tvorbě a současnému stavu. Poslední subkapitola se zaměřuje na sexuální výchovu v rámci Výchovy ke zdraví, kdy byla tato problematika následně zařazena i do metodologického nástroje využívaného ve výzkumu diplomové práce a podrobněji vyhodnocena.

2.1 Kurikulum

Termín kurikulum se u nás začal používat mnohem později než v zahraničních zemích. V české pedagogice byl pojem do 80. let 20. století téměř neznámý a i odmítavý, to se změnilo až po roce 1989. Ze začátku zastupoval termín pouze učivo, později se jeho význam měnil a rozvíjel. Nyní existuje spousta definic kurikula, jež se týkají odlišných vzdělávacích koncepcí a také se mění podle výkladu daného autora. Původ slova pochází z latiny, kdy curriculum znamená běh, závodistiště či závodní vůz, přeneseně by se poté dalo říci, že se jedná o posunutí po naplánované cestě. Samotný termín má komplexní význam, který začleňuje proces, prostředí i prostředky, s jejichž pomocí dosáhneme stanoveného cíle (Walterová, 1994; Kurikulum – výklad hesla, 2011).

Většina autorů využívá definici kurikula podle Walterové (1994), jež používá vymezení: „*Kurikulum zahrnuje komplex problémů vztahujících se k řešení otázek Proč? - funkce a cíle. Koho? – charakteristiky učících se. V čem? – obsah. Jak? – metody a postupy. Kdy? – čas. Za jakých podmínek? – organizace. A s jakými očekávanými efekty? – kontrola a hodnocení*“ (Walterová, 1994, s. 13 a 53). Dále autorka přikládá termínu dva významy – 1. vzdělávací program, projekt, plán (všechny vzdělávací programy a harmonogram aktivit ve škole), 2. průběh studia a jeho obsah (zkušenosti, které žák získá v době vzdělávání). Na tuto definici navazuje i Maňák (2008), podle kterého lze „*v obecnějším pohledu kurikulum chápat jako obsah vzdělávání (učivo) v širším slova smyslu a proces jeho osvojování, tj. jako veškerou zkušenost žáka (učícího se), kterou získává ve školském (vzdělávacím) prostředí, a činnosti, které jsou spojeny s jeho osvojováním a hodnocením*“ (Maňák, 2008, s. 14).

Definice v Pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová a Mareš, 2009) vychází právě z těchto dvou předchozích autorů a přikládá kurikulu tři významy – první dva od Walterové a třetí znamená obsah veškeré žákovy zkušenosti, kterou získá ve škole a v aktivitách se školou související, jejich hodnocení a plánování. Dále autoři Pedagogického slovníku definují několik rovin kurikula – zamýšlené, realizované, dosažené a také několik forem kurikula jako je formální, neformální a skryté kurikulum, kterými se zabývají také další autoři (srov. Walterová, 1994; Prášilová, 2006; Maňák, 2008; Obst a Kalhous, 2009).

2. 1. 1 Formy a roviny kurikula

Výše zmínění autoři pojednávají ve svých publikacích o formách a rovinách kurikula, kdy nejzákladnějším a nejcitovanějším vymezením je právě to od Walterové (1994). V první řadě uvádí podoby kurikula: doporučené kurikulum - jedná se o dokument, jenž se zabývá základními otázkami kurikula; předepsané kurikulum - tento dokument je závazný pro všechny školy; realizované kurikulum - představuje, to co učitel doopravdy uskutečňuje ve vzdělávacím procesu; podpůrné kurikulum - zahrnuje spoustu aspektů, které pomáhají k realizaci předepsaného kurikula, jedná se např. o učebnice, vybavení školy, vzdělávání učitelů; hodnocené kurikulum - je představeno v podobě testů, zkoušek a měřících nástrojů; osvojené kurikulum - neboli výsledné kurikulum, pak znamená to, co si žáci skutečně osvojí. Obdobné formy kurikula jsou uvedeny také v publikaci od Maňáka, Janíka a Švece (2008), jež se odlišují pouze v pojmenování – koncepční forma, projektová forma, realizační forma, výsledková forma a efektivní forma. Formy kurikula mají spojitost s jeho obsahem a změnami v průběhu vzdělávání, naopak roviny kurikula označují operativní podobu kurikula, kdy se setkáváme se třemi jeho rovinami - zamýšlené, realizované a dosažené. Zamýšlené (neboli plánované) kurikulum je to, jež je předepsané v koncepčních dokumentech, dotýká se konkrétních cílů jednotlivých vzdělávacích oborů. V realizovaném kurikulu se snažíme posoudit obsah, jenž je předmětem výuky vzdělávacího procesu. Poznatky, které si žáci osvojili a proměnili ve vědomosti, jsou zakotveny v dosaženém kurikulu (Walterová, 1994; Maňák, Janík a Švec, 2008).

Terminologicky jde dále rozlišit kurikulum na formální – představující obecně uznané dokumenty, cíle a obsahy vzdělávání, prezentované v projektovaném kurikulu (předepsaném); neformální kurikulum – všechny zážitky, zkušenosti spojující se se školou,

kam spadají i školní výlety, kulturní akce, exkurze či zájmové činnosti; a skryté kurikulum - to není vyjádřené ve vzdělávacích programech, ale i tak neustále působí na žáka a ovlivňuje ho, zahrnuje (například klima školy, prostředí a kultura školy, vztahy mezi žáky učiteli aj.) (Walterová, 1994; Prášilová, 2006). Obst a Kalhous (2009) přidávají do výčtu ještě nulové kurikulum či chybějící, kterým označují to učivo, jemuž se nevěnuje pozornost a je opomíjeno. Jako příklad uvádějí učivo, které pro školu „nestojí za řeč“. V minulosti jsme se s tímto faktem setkali třeba při tzv. cenzuře učebnic.

2. 2 Kurikulární a koncepční dokumenty

První kurikulární dokumenty v ČR začaly vznikat již před rokem 1989. Následně bylo zapotřebí proměnit naše školství a prováděla se tzv. kurikulární reforma po roce 1989. Dokumenty vzniklé v této době měly potvrdit práva občanů na vzdělávání a předurčovaly pozdější vývoj kurikulárních dokumentů. Vznikaly různé koncepční dokumenty a jediným kurikulárním dokumentem z počátečního období byly *Učební osnovy základní školy* z roku 1991, které byly zpracovány do formy samostatných sešitů pro jednotlivé ročníky 1. stupně a 2. stupně, jež obsahovaly učební plán, poznámky k učebnímu plánu, obsah předmětu, metodické pokyny a doporučenou literaturu pro učitele. Učební osnovy neměly stanovené žádné společné cíle (Tupý, 2014).

Následující období v letech 1993 až 1998 bylo, co se týče tvorby nových vzdělávacích programů, velmi hojné. Z tohoto množství si poté škola mohla vybrat, který program na své škole zrealizuje. Jako první vznikl vzdělávací program *Obecná škola* (1993), který byl však pouze pro 1. stupeň. Vzdělávací program *Občanská škola* (1994) navazoval na předchozí a obsahoval 13 povinných předmětů, začleňoval i ekologickou, zdravotní a sexuální výchovu, jako průřezové oblasti, které se prolínaly do ostatních předmětů. Za prioritní vyučovací předmět byla považována občanská výchova. Občanská škola přímo navazovala na program *Obecná škola*, a proto se roku 1997 oba programy upravily podle Standardu základního vzdělávání (viz dále) a spojily se v jeden pod názvem *Obecná škola*. Ten jako jediný z programů neuváděl učební plán v počtu hodin, ale v procentech, což vedlo k lepší diferenciaci výuky (Fialová a kol., 2014, Vališová, Kasíková a kol., 2011).

Další program *Základní škola* se stal nejrozšířenějším programem pro 1. a 2. stupeň ZŠ na přelomu století. Vznikal v letech 1994 - 1999, jako zakázka pro MŠMT a vycházel

z učebních osnov z roku 1991. Vytyčoval povinné vyučovací předměty a některé předměty (český jazyk, cizí jazyk, matematika, prvouka a tělesná výchova) měly přesně danou časovou dotaci, u ostatních předmětů o tom rozhodoval ředitel školy. Poslední z této doby byl program *Národní škola*, který se měl odlišovat od předchozích moderním pojetím vzdělávání a vytvořili ho sami pedagogové v roce 1997. Program byl nejstručnější ze všech, dával tak školám větší autonomii při dotváření programu a k pomoci jim byl obsáhlý seznam doporučené literatury. Na 2. stupni program obsahoval 14 povinných předmětů v základní části. Dále uváděl několik možných předmětů v nadstavbové části, kde byla větší možnost variability podle zájmů a schopností žáků, např. výživa a příprava pokrmů, bydlení a domácnost, kurz sebeobrany aj. Bohužel dlouhou dobu trvalo, než MŠMT tento program schválilo a autoři ho tak museli několikrát obhajovat, tato skutečnost vedla k tomu, že si ho vybralo malé množství škol (Tupý, 2014; Vališová, Kasíková a kol., 2011). Výše zmíněné dokumenty byly všechny oficiálně schváleny, mimo to vznikaly i další dokumenty, které však většinou byly vytvořeny pouze pro menší počet škol, a proto je tu nebudeme zmiňovat. Podrobnější informace jsou v publikaci Tupého (2014), ze které jsme vycházeli.

Než se přesuneme k hlavní kurikulární reformě, jenž zavedla Rámcové vzdělávací programy, musíme zmínit důležité koncepční materiály, které všemu předcházely. Jedná se o dokument *Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice* (1999), který nás seznámil s největšími změnami ve vzdělávání, jako je zavádění Rámcových vzdělávacích programů (RVP) a uplatňování klíčových kompetencí u žáků a s tím související tvorba školních vzdělávacích programů (ŠVP). Důležitější dokument byl *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha* (2001), který formuloval nové podstaty vzdělávací politiky a vznikl na základě usnesení vlády ČR v roce 1999. V dokumentu se hlavní pozornost zaměřila na změnu cílů a obsahu vzdělávání, kdy se zavádí víceúrovňová úroveň vzdělávacích programů. Na vrcholku je státní vzdělávací program, který udává hlavní zásady kurikulární politiky státu. Níže jsou rámcové vzdělávací programy, jež vytyčují závazné požadavky pro vzdělávání, kterými se poté řídí nejnižší úroveň – školní vzdělávací programy. Ty si vytváří samotná škola, a tak může zohlednit své podmínky a prostředky. Kurikulární dokumenty mají tedy dvě úrovně – státní a školní. Státní úroveň je tvořena Národním programem vzdělávání a Rámcovými vzdělávacími programy pro všechny druhy vzdělávání. Školní úroveň reprezentují školní vzdělávací programy (viz schéma č. 1)

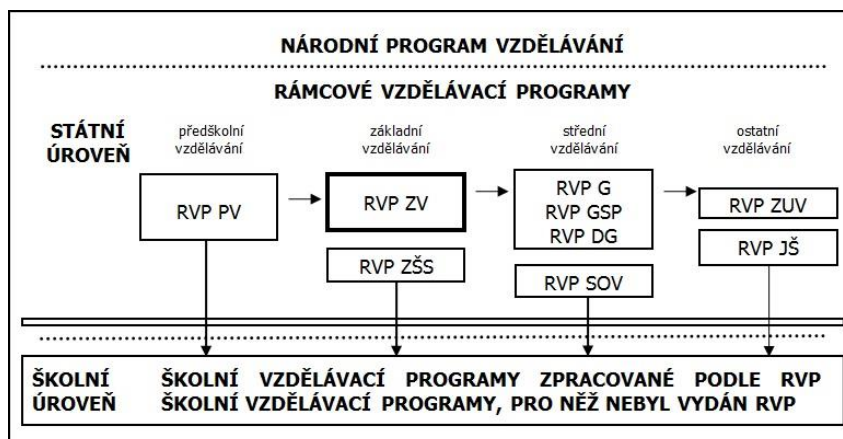

Schéma 1. Systém kurikulárních dokumentů (RVP ZV, 2017, s. 5)

Setkáváme se tak se závaznými dokumenty, které formuluje stát, ale také s jistou autonomií, kdy si mohou samy školy vytvářet své vlastní školní vzdělávací programy, podle jejich možností a představ. Poprvé se tak pedagogové mohou podílet na tvorbě závazných dokumentů (Maňák, Janík a Švec, 2008; Fialová a kol., 2014).

Realizace Bílé knihy byla vykonána prostřednictvím Dlouhodobého záměru, a to do roku 2002 či u jiných požadavků až do roku 2010. Následně se začala provádět příprava stěžejních dokumentů, kdy měl být brán zřetel na provázanost cílů, obsahů vzdělávání a kompetencí, především klíčových kompetencí. Měly vzniknout rámcové vzdělávací programy – RVP pro předškolní vzdělávání (do roku 2001), RVP pro základní vzdělávání (do konce roku 2002) a RVP pro gymnázia do roku 2002. Do roku 2003 se vytvořil manuál pro tvorbu ŠVP, podle kterého se měly řídit školy při vypracování a i obsahem RVP ZV je část, která se věnuje vypracování ŠVP. Následně byl v roce 2005 schválen a vydán první RVP ZV, který prošel několika revizemi a úpravami až do současné podoby (Fialová a kol., 2014).

V roce 2013 následně vyšel poslední důležitý koncepční dokument, který zde zmíníme a který platí až do současnosti. Nejdříve se jednalo o *Hlavní směry strategie vzdělávací politiky do roku 2020*, které byly vstupním materiálem pro následnou *Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. Mělo se jednat o aktualizace cílů a směrů vzdělávací politiky z Bílé knihy, která tímto dokumentem pozbyla platnosti. V dokumentu bylo uvedeno několik opatření, z nichž důležitá, která se týkala kurikula, a standardů uvádíme: „klást větší důraz na klíčové kompetence; zpracovat Národní program vzdělávání jako základ soustavy rámcových vzdělávacích programů a východisko pro jejich komplexní revizi po roce 2020; vytvořit a periodicky aktualizovat respektované

a srozumitelné vzdělávací standardy pro jednotlivé stupně vzdělávacího systému (Hlavní směry strategie vzdělávací politiky do roku 2020, MŠMT, 2013, s. 9-11).

Strategie 2020 byla vytvořena v roce 2014 a jejím cílem byly tři hlavní priority: „1. *snižovat nerovnosti ve vzdělávání*, 2. *podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad*, 3. *odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém*“. Nerovnosti ve vzdělávání se snažíme vyrovnávat hlavně inkluzivním vzděláváním, kdy dochází k integraci dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Strategie však udává jen hlavní priority vzdělávací politiky, které se musí dále rozpracovat v podobě opatření v dalších provádějících koncepčních materiálech, jako jsou například Dlouhodobé záměry (Strategie 2020, MŠMT, 2014, s. 5, 12).

Nově se začíná rozpracovávat Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, kterou tvoří skupina osmi externích expertních odborníků pod vedením prof. Arnošta Veselého. Jejich úkolem je opět vytvořit výchozí dokument do září 2019, který se bude následně komentovat. Finální verze dokumentu Strategie 2030+ je naplánována na jaro 2020. Při tvorbě dokumentu se bude dbát na otevřenost a proběhnou diskuze i pro veřejnost u kulatých stolů (Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, MŠMT, 2019).

2. 2. 1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) se začal tvořit již od roku 2001 současně s platností Bílé knihy. V rozmezí tří let vznikaly pracovní verze RVP ZV, které byly odzkoušené na pilotních školách. Autoři RVP chtěli účinnost dokumentu posunout o rok, ale neuspěli. Finální verze RVP ZV byla schválena roku 2004 s účinností od 1. 9. 2005 (Tupý, 2017). Rámcové programy byly také uzákoněny Novým školským zákonem č. 561/2004 Sb., který pojednává o vzdělávacích programech v § 3 – 6. Tento zákon vymezuje národní vzdělávací program, rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program. „*Rámcové vzdělávací programy vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání; jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů*“. „*Rámcové vzdělávací programy stanoví zejména konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělání,*

jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů“ (Zákon č. 561/2004 Sb., s. 3).

Během vývoje prošel RVP ZV několika revizemi, v roce 2012 byly do RVP ZV zařazeny Standardy pro základní vzdělávání (viz dále) a následně roku 2013 a 2016 byly provedeny jeho úpravy. Největší změnu RVP ZV zaznamenal právě roku 2016, kdy byla provedena novelizace Škol. zákona č. 82/2015 Sb., která se týkala především žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a podpůrných opatření. Musela být zrušena příloha RVP ZV upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením a následně byly zakomponovány minimální doporučené úrovně pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření. RVP ZV 2016 se upravovalo právě z důvodu zrušení přílohy pro LMP a začlenění nových požadavků na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, čehož se dotýká jedna část RVP ZV, která musí být v souladu s Vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Aktuální verze RVP ZV je z roku 2017. Tyto časté revize potvrzují i tvrzení v RVP ZV, kde se uvádí, že se jedná o otevřený dokument, který bude případnými změnami reagovat na potřeby společnosti, zkušenosti učitelů a zájmy žáků (Průvodce upraveným RVP ZV, Metodický portál [online]; RVP ZV 2017).

RVP ZV se skládá ze čtyř částí (A-D) a je doplněn slovníčkem pojmů. První část obsahuje vymezení rámcového vzdělávacího programu v kurikulárních dokumentech, kde najdeme vysvětlený systém kurikulárních dokumentů a principy RVP. V části B je uvedena charakteristika základního vzdělávání, dozvídáme se informace o povinné školní docházce, organizaci vzdělávání, hodnocení výsledků vzdělávání a s tím spojené ukončení základního vzdělávání. Nejobsáhlejší částí RVP je část C, která v úvodu vymezuje cíle a pojetí základního vzdělávání, klíčové kompetence a všechny vzdělávací oblasti se vzdělávacími obory a průřezovými tématy, včetně rámcového učebního plánu. Poslední část se věnuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných či mimořádně nadaných. Dále zmiňuje materiální, personální, hygienické a organizační podmínky a zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy ŠVP. Na konci dokumentu je uveden slovníček použitých výrazů. Přílohu k RVP ZV tvoří Standardy pro základní vzdělávání, kterým se budeme podrobněji věnovat v dalších podkapitolách. RVP ZV platí pro 1. a 2. stupeň vzdělávání a pro odpovídající ročníky osmiletých a šestiletých gymnázií (RVP ZV 2017, s. 2-4).

RVP ZV navazuje na předškolní vzdělávání a je klíčový pro tvorbu vzdělávacích programů pro střední školy a také při stanovení požadavků k přijímacím zkouškám. RVP ZV vymezuje stupeň klíčových kompetencí, které by si měl žák osvojit na konci základního vzdělávání. Vzdělávací obsah zahrnuje očekávané výstupy a učivo. RVP ZV obsahuje také závazná průřezová témata, která musí učitelé zařadit do vyučování a jež mají vysoce formativní funkce. Cílem základního vzdělávání je tvořit a rozvíjet klíčové kompetence u žáků a dát jim plnohodnotný základ všeobecného vzdělání, zaměřený na situace z běžného života. Na splnění vymezených cílů se musí pracovat během celého vzdělávacího procesu i všech aktivit, které ve škole probíhají. Podle RVP ZV je učivo nástroj, který vede k dosažení klíčových kompetencí (RVP ZV, 2017, Maňák, Janík a Švec, 2008).

Klíčové kompetence *„představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti,“* (RVP ZV, 2017, s. 10). Klíčové kompetence jsou poměrně novým pojmem, který byl zaveden spolu s RVP ZV, představují návyky, které žák využije v běžném životě. Úroveň klíčových kompetencí, jež žák dosáhne na základní škole, není ukončena, jelikož se tvoří základ pro celoživotní zdokonalování. Proto by měl být brán velký důraz na rozvíjení kompetencí, poněvadž se stávají nedílnou složkou osobnosti (Maňák, Janík a Švec, 2008; Zormanová, 2014). Dle RVP ZV musíme u žáků rozvíjet: *„kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní,“* (RVP ZV, 2017, s. 10). Osvojení klíčových kompetencí však trvá dlouhodobě a dítě se s nimi setkává již v předškolním věku a následně přetrvávají v základním a středním vzdělávání. Jednotlivé klíčové kompetence se prolínají napříč vzdělávacím procesem (RVP ZV, 2017).

Součástí RVP ZV jsou i témata představující problémy současné společnosti, jež mají formulovat postoje a hodnoty žáků. Tato témata jsou nazývána jako průřezová témata a *„tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVP ZV. Všechna průřezová témata však nemusejí být zastoupena v každém ročníku a jejich rozsah a způsob realizace stanovuje ŠVP. /.../ Je možné je využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.“* (RVP ZV, 2017, s. 126). Ve vzdělávacím programu jsou určena tato průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Výchova demokratického občana; Výchova

k myšlení v evropských a globálních souvislostech; Multikulturní výchova; Environmentální výchova; Mediální výchova (RVP ZV, 2017; Zormanová 2014).

Učivo a vzdělávací obsah RVP ZV je rozčleněn do devíti vzdělávacích oblastí, které dále obsahují vzdělávací obory či více podobných vzdělávacích oborů. Všechny vzdělávací oblasti jsou uvedeny krátkou charakteristikou, která předchází cílovému zaměření vzdělávací oblasti. Samotný vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je specifikovaný pomocí očekávaných výstupů a učivem. Očekávané výstupy jsou vždy vymezeny pro konec 3., 5. a 9. ročníku. Jednotlivé očekávané výstupy jsou dále upraveny na nižší úroveň pro žáky využívající podpůrná opatření. K naplnění očekávaných výstupů slouží učivo, jež je koncipováno do tematických okruhů. Toto učivo je však doporučeno a školy si ho dále upraví a rozpracují v rámci svých ŠVP, kdy si jednotlivé vzdělávací obory rozdělí do vzdělávacích předmětů. Vzdělávací oblasti v RVP ZV jsou následující, v závorkách jsou pak uvedeny jednotlivé vzdělávací obory.

- *„Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)*
- *Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)*
- *Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)*
- *Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)*
- *Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)*
- *Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)*
- *Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)*
- *Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)*
- *Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)“ (RVP ZV, 2017, s. 14-15)*

2. 2. 2 Vzdělávací oblast Člověk a zdraví

V rámci RVP ZV je vymezena vzdělávací oblast Člověk a zdraví, jež se realizuje na 1. i 2. stupni základní školy v rámci vzdělávacích oborů Tělesná výchova a Výchova ke zdraví. Výchova ke zdraví je určena pouze pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletého gymnázia, avšak vzdělávací obsah VkZ je začleněn i na 1. stupeň ZŠ, a to ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, na kterou právě tato vzdělávací oblast navazuje. Celá vzdělávací oblast zasahuje i do jiných vzdělávacích oblastí a života školy (RVP ZV, 2017, Mužíková, 2008). Zdraví je podle World Health Organization definováno jako stav plného tělesného, duševního a sociálního blahobytu a ne pouze absence choroby či nemoci

(About WHO - Constitution of WHO: principles). Již v předškolním vzdělávání vytváříme u dětí ve spolupráci s rodiči aktivní přístup ke zdraví. V dalších letech pomáhá rodičům základní škola, jež ovlivňuje postoje dítěte ke svému zdraví a minimalizuje negativní jevy. Z tohoto důvodu je problematika zdraví začleněna do základního vzdělávání a prolíná se celým RVP ZV, kde je zdraví vymezeno jako jeden z hlavních cílů základního vzdělávání, a dotýká se také klíčových kompetencí - do občanské a pracovní kompetence spadá i odpovědnost za vlastní rozhodování a ochrana svého zdraví a zdraví ostatních. Zdraví je dále součástí cílového zaměření vzdělávacích oblastí a podmínek pro realizaci RVP ZV. Zdravotní aspekty jsou také důležité při integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zdraví je zároveň zahrnuto v obsahové části RVP ZV, jakožto součást obsahu vzdělávacích oborů a průřezových témat (Marádová, 2006; Marádová, 2014).

Cílové zaměření vzdělávací oblasti Člověk a zdraví vytváří a rozvíjí klíčové kompetence tím, že směřuje žáky k poznání a pochopení zdraví jako důležité hodnoty a vyváženého stavu. Dále vede žáky k činnostem souvisejícím s pohybem, chápání závislosti svého jednání a rozhodování v souvislosti se zdravím. Žáci se orientují mezi tím, co je pro zdraví prospěšné, a co ho může ohrozit a poškodit. U žáků se snažíme docílit podpory zdraví ve všech situacích a aplikovat preventivní postupy, které mohou mít vliv na každodenní péči sám o sebe. Žáci by měli vnímat tělesnou zdatnost, dobrý fyzický vzhled i duševní pohodu, jako vhodnou výchozí pozici pro kariérní dráhu, výběr partnerů i společenské činnosti. Důležitá je ochrana zdraví a života v rizikových a mimořádných situacích, případné použití vhodných řešení těchto událostí. Žáci by se také měli zapojovat do projektů podporující zdraví, ať už ve škole či v obci (RVP ZV, 2017).

Časová dotace této vzdělávací oblasti v rámcovém učebním plánu v RVP ZV je pro 1. – 5. ročník stanovena na 10 hodin týdně, což na 1. stupni zaujímá pouze obor Tělesná výchova. Na 2. stupni je pro 6. – 9. ročník časová dotace také 10 hodin týdně, ale do této časové dotace musí být včleněna i Výchova ke zdraví. Zároveň je v poznámce uvedeno, že výuka Tělesné výchovy probíhá v každém ročníku, a ze zdravotních a hygienických důvodů nesmí klesnout pod 2 hodiny týdně, tudíž na Výchovu ke zdraví zbývají pouhé dvě hodiny v rámci čtyř ročníků (6. -9. třídu) (RVP ZV, 2017). Jak zmiňuje Mužíková (2008), jedná se o velmi značný organizační problém a ani v RVP ZV není nijak blíže specifikované, jak se v této snížené časové dotaci má Výchova ke zdraví uskutečňovat. V dřívějších verzích RVP ZV byla časová dotace vyšší, např. 4 hodiny, což znamenalo jednu

hodinu týdně v každém ročníku, což se jeví jako ideální. S tímto souhlasí i Hřivnová (2018), podle které aktuální časová dotace nezajistí plynulou návaznost obsahové náplně napříč všemi ročníky, což může značit velké riziko, jelikož nedojde k efektivnímu a komplexnímu naplnění očekávaných výstupů v oboru Výchova ke zdraví.

2. 2. 3 Vzdělávací obor Výchova ke zdraví

Vzdělávací obor Výchova ke zdraví je součástí vzdělávací oblasti Člověk a zdraví (viz kapitola 2. 2. 2). Tento obor se vyučuje na 2. stupni základní školy a odpovídajících ročnících víceletých gymnázií. Výchova ke zdraví navazuje na Standard základního vzdělávání, kde byla vytyčena oblast zdravého životního stylu, konkrétněji v předmětu rodinná výchova (viz Standard základního vzdělávání 1995), dále na projekty podpory zdraví a všeobecné potřeby ochrany a podpory zdraví. Náplň oboru navazuje na problematiku zdraví ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět s tematickým okruhem Člověk a jeho zdraví, který je určen pro žáky 1. stupně. VkZ problematiku zdraví dále prohlubuje a rozvíjí podle věku žáků a jejich potřeb (Pernicová, 2005).

Výchova ke zdraví vede žáky podle RVP ZV k aktivnímu rozvoji a ochraně jejich zdraví, dbá na všechny složky zdraví (fyzické, psychické i sociální) a učí žáky být za své zdraví zodpovědní. Pomocí VkZ žáci směřují ke zdravému životnímu stylu a snaží se ho uplatňovat i ve svém životě. Žáci získávají znalosti o sobě, rodině, škole, mezilidských vztazích (vztahy mezi partnery, manžely a rodinnými příslušníky) (RVP ZV, 2017).

Vzdělávací obsah VkZ je vymezen očekávanými výstupy (OV), které jsou pro přehlednost opatřeny kódy, jež tvoří zkratka vzdělávacího oboru, ročník, číslo tematického okruhu a pořadí OV. V našem případě ve Výchově ke zdraví je zkratka oboru podle RVP ZV „VZ“, úroveň OV je stanovena pro 9. ročník a tematické okruhy nejsou vymezeny a určuje se pouze pořadí očekávaných výstupů 1-16. Očekávané výstupy jsou utvořeny pomocí aktivního slovesa. Jako příklad můžeme uvést očekávaný výstup č. 1 „VZ -9 -1-01 *žák respektuje přijatá pravidla soužití mezi spolužáky i jinými vrstevníky a přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v komunitě*“ (RVP ZV, 2017, s. 94). Níže jsou pak vypsány očekávané výstupy, určené pro žáky s podpůrným opatřením, které nazýváme jako minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření, jež jsou označeny na konci písmenkem „p“. Námi uváděný první OV v této

minimální úrovni je upraven a zjednodušen takto: „VZ-9-1-01p žák chápe význam dobrého soužití mezi vrstevníky i členy rodiny“ (RVP ZV, 2017, s. 95). Jednotlivé očekávané výstupy jsou dále podrobněji rozpracovány ve Standardu pro základního vzdělávání - Výchova ke zdraví a přesné znění všech očekávaných výstupů uvádíme v přílohách.

Další detailní rozepsání vzdělávacího obsahu představuje učivo, které je roztríděno do tematických okruhů, představující základní problematiku Výchovy ke zdraví. Učivo VkZ v RVP ZV 2017 je rozpracováno do šesti tematických okruhů: „Vztahy mezi lidmi a formy soužití; Změny v životě člověka a jejich reflexe; Zdravý způsob života a péče o zdraví; Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence; Hodnota a podpora zdraví; Osobnostní a sociální rozvoj,“ (RVP ZV, 2017, s. 95-96). U každého tematického okruhu je dále specifikováno, co přesněji obsahuje a čemu se má učivo věnovat. Jednotlivé učivo je dále v ŠVP rozpracováno do tematických plánů vzhledem k RVP ZV, a závisí na škole, do jakého ročníku si které téma zahrne. Můžeme se setkávat s lineárním nebo spirálovitým rozvíjením učiva (Fialová a kol., 2014).

Během VkZ musíme vytvářet klíčové kompetence a zakomponovat do výuky průřezová témata. Jak uvádí Marádová (2014) ve VkZ rozvíjíme veškeré klíčové kompetence. Nejedná se o pouhou podporu zdraví pomocí vzdělávacího obsahu VkZ, ale také o využívání různých výukových metod a forem výuky. Například u pracovní kompetence jsou žáci vedeni k tomu, aby si uvědomili, že zdraví a zdatnost jedince jsou zásadní kritéria při výběru budoucího povolání. A kupříkladu u kompetence občanské je důležité zdůrazňovat rovnost lidí a potřebu společné pomoci a spolupráce. Průřezová témata propojují obsah VkZ s obsahem jiných vzdělávacích oborů. Avšak některá průřezová témata VkZ využívá více než jiná. Jedná se o průřezové téma Osobnostní a sociální výchova, které úzce souvisí s tematickým okruhem Osobnostní a sociální rozvoj, kdy jde o zdokonalování žákovy schopnosti a dovednosti potřebné pro život, např. řešení problémů, psychohygiena či komunikace (Marádová, 2014).

Vzdělávací obor VkZ může být v rámci ŠVP začleněn jako samostatný předmět či předmět integrovaný, který bude tvořen ze dvou či více vzdělávacích oborů. Co se týče názvu předmětu, může být shodný s názvem vzdělávacího oboru. Ideální se jeví právě Výchova ke zdraví či Výchova k podpoře zdraví. Pokud se škola rozhodne pro integrovaný předmět dvou a více oborů, měl by název obsahovat vzdělávací oblasti, které začleňuje. Vždy by však měl být použit takový název, který bude pro žáky a rodiče srozumitelný.

Nedoporučuje se používat již překonaný název rodinná výchova, který může být zavádějící a problematiku zdraví zužuje na podporu zdraví v rodině a opomíjí ostatní oblasti zdraví. Je však zcela na škole, pro který název se rozhodne (Pernicová, 2008).

I v zahraničí je situace různá. Nejvíce zemí začleňuje VkZ do vyučovacího předmětu tělesná výchova. Některé země vyučují VkZ jako samostatný předmět, jiné ji slučují s tělesnou výchovou a vzniká tak nový předmět tělesná výchova a zdraví. Další možností je propojit jednotlivá témata VkZ s jinými předměty. V nejmenší míře VkZ kurikulum nevymezuje a je pojata pouze jako dílčí cíl tělesné výchovy. Avšak většina zemí vnímá důležitost VkZ a začleňuje tuto problematiku do svých kurikul (Mužiková, 2008). Například ve Finsku je VkZ samostatným nezávislým předmětem již od roku 2001, jelikož se v zemi zvyšovaly problémy s pitím alkoholu, kouřením a drogami. Heikirano – Johanson a Telama (2005) dále uvádí, že od roku 2009 by se měla VkZ stát i součástí maturitní zkoušky. Důležitou roli hraje VkZ také ve Spojených státech amerických, kde je vyučována na 2. stupni základních škol a na středních školách jako samostatná disciplína, která má svoji samostatnou instituci zdraví, kurikulum a standardy. Obsah VkZ je podobný jako v ČR, učitelé se zaměřují na sexuální výchovu, drogové závislosti, výživu, nemoci, prevenci stresu a další témata spojená se zdravím (Fiengold a Holland- Fiorentino, 2005). Oproti tomu kurikulum ve Francii neukotvuje VkZ jako samostatný předmět, je součástí všeobecného vzdělávání a zejména tělesné výchovy. VkZ není výlučnou záležitostí jen některých učitelů, ale zahrnuje všechny osoby zapojené do vzdělávacího procesu a to i lékaře a zdravotní sestry (Jourdan, 2011).

2.3 Standardy základního vzdělávání

Termínem standard označujeme nějakou normu či měřítko. Standard znamená ustálenou míru, která nám stanovuje kritéria pro hodnocení něčeho, či nám udává cílové požadavky na nějaký výkon nebo výrobek. „*Standard je ustálená, normální míra, stupeň, který tvoří základ hodnocení něčeho, a standardizace znamená jednotná úprava, normování, standardizování*“ (Klimeš, 2010, s. 701). Standard můžeme také definovat z hlediska kvalitativního i kvantitativního významu. Z pohledu kvantitativního významu je na standard pohlíženo jako vymezení smyslu, poslání předmětu a cíle, kam máme žáky dovést, a ve smyslu kvantitativního standard znamená základní učivo, neboli minimální dovednosti a znalosti, které jsou u žáků požadovány (Kalhous a Obst, 2009). Ve školství slouží standardy státním orgánům ke kontrole plnění vzdělávacích dokumentů a programů.

Škola využívá standardy pro svoji potřebu následné evaluace, kdy zjišťuje plnění vzdělávacích cílů vzhledem k požadované státní úrovni. Termín standard nebyl dlouhou dobu ustálen v českém školství, používaly se různé alternativy – cílové standardy, hodnotící (evaluační) standardy, normy, doporučení, minimální úroveň aj. (Maňák, Švec a Janík, 2008).

Než se blíže podíváme na vzdělávací standardy v ČR, pokusíme se zaměřit na vzdělávací standardy v zahraničí, kde jsou standardy zažité již delší dobu. Přístup ke standardům, můžeme ilustrovat na příkladu naší sousedské země - Německa, jež používá také vzdělávací standardy v základním vzdělávání. Autoři Halbheera a Reussera (2008) uvádí, že ve vzdělávání můžeme standardizovat obsahy, možnosti ke vzdělávání, výukové procesy a úrovně výkonu. Termínu standart přikládají v Německu tři různé významy: 1. obsahové standardy (Inhaltsstandards) - závazné cíle a obsahy vzdělávání, podobají se našim kurikulárním dokumentům, 2. procesuální standardy (Prozessstandards) - příležitosti a podmínky učení z pozice nabídky a poptávky, tzv. kultura školy a 3. výkonnostní standardy (Ergebnisstandards) – výsledkové standardy, které jsou měřitelné k cílům vzdělávání (Halbheer a Reusser, 2008).

Termín standard, můžeme tedy chápat různě, pokud standardu přiřadíme význam dle německých výkonnostních standardů, lze rozlišit obdobně jako v naší zemi tři různé úrovně standardů, jež se vyznačují rozdílnou úrovní obtížnosti, cílovými možnostmi, které zvládá skupina žáků. Jedná se o tři úrovně výkonnostních standardů – minimální standardy, které stanovují závaznou základní úroveň, kterou by mělo zvládnout co nejvíce žáků. Pokud žáci pracují nad minimální úroveň, může se u nich uplatnit další úroveň – všeobecné normy, kdy žáci pracují na složitějších cílech. Poslední úroveň, je nazývána maximální úrovní a jedná se o ideální úroveň očekávání, které může dosáhnout jen několik žáků. Učební úspěchy se tak dají popsat pouze v odchylce od ideálního stavu (Klieme, E. a kol., 2003).

2. 3. 1 Tvorba standardů v ČR

Pokud se zamyslíme nad tvorbou standardů vzdělávání v České republice, dalo by se říct, že všechny minulé i současné koncepční dokumenty v ČR vnímaly potřebu standardizace ve vzdělání. Nejvíce se požadovaly standardy na cíle vzdělávání, standardy základního učiva, standardy výkonové (aby jedinec ovládal vědomosti, dovednosti a kompetence) a v neposlední řadě standard podmínek pro vzdělání. Standardy tedy souvisí

s kurikulárními dokumenty a jejich příprava hrála důležitou roli ve vytváření a upravování těchto dokumentů (Tupý, 2014; Fialová a kol., 2014).

Standardy jsou také potřebné k určování kvality v oblasti školy a kurikula, tento standard slouží jako indikační nástroj pro školy, které se chtějí zajímat o svoji kvalitu. Standard může pomoci ke zlepšení práce školy, vzdělávacím výsledkům a celkové kvalitě vzdělávání. Například vyskytují-li se na škole pokleslé výsledky vzdělávání, můžeme přistoupit k zavedení standardu, který by měl pozvednout výsledky. Standard tak bude tvořit patřičné měřítko, které ukazuje žádoucí směr a škola se k této úrovni se snaží přiblížit. Standardy však musí být realistické a musí popisovat novou kvalitu vzdělávání. Tzv. standard kvality školy obsahuje pět komponent, oblastí – koncepce školy, řízení a komunikace, učitelé, žáci a podmínky. Standard kvality kurikula, ať už státní nebo školní úrovně, by se dal shrnout do čtyř důležitých vymezení – charakteristika pojetí vzdělávání, vymezení cílů vzdělávacích oborů, vymezení (základního) učiva a vymezení očekávaných výstupů. U ŠVP navíc zařadíme strategii rozvoje školy (Janík a kol., 2011). Trna (1996) uvádí, že standardizovat by šlo téměř vše, problematičtější normy jsou právě ve vlastním vzdělávacím procesu, pokud ale chceme brát v potaz individualitu žáka a učitele, nesmíme do norem zařazovat metody, formy a materiální podmínky či obecné vzdělávací cíle. Uznává, že bychom se měli zabývat specifickými, předmětovými a mezipředmětovými cíli a vzdělávacími obsahy. Specifické cíle, jsou ty, které jsou dosažitelné, konkrétní a zároveň musí být měřitelné, kontrolovatelné, jednoznačné a diagnostikovatelné. Podobné vlastnosti specifických cílů uvádí i Obst (2017), který mimo kontrolovatelnost, jednoznačnost a přiměřenost dodává navíc komplexnost a konzistentnost.

Tvorba standardů v ČR šla ruku v ruce s vývojem koncepčních vzdělávacích dokumentů, které jsou důležité při projednávání a vytváření dokumentů týkajících se vzdělávání. Již v letech 1994-1995 bylo v ČR vypracováno pět dokumentů vztahujících se ke standardům vzdělávání, které předkládalo MŠMT či skupiny expertů (Tupý, 2014). Prvním dokumentem, patřícím do zmíněné skupiny, byl *Standard vzdělávání pro obecnou školu* (1994). Byl vytvořen pro vzdělávací program Obecná škola, kde se vytyčily základní vědomosti, dovednosti a návyky pro 1. stupeň vzdělávání. Zároveň byl vymezen tzv. vstupní standard (pro vstup do 1. ročníku), výstupní standard (pro absolventa 1. stupně ZŠ) a standard vzdělávání pro každý ročník zvlášť (Tupý, 2014). Dalším materiálem, taktéž z roku 1994, byly *Cílové standardy a kmenové učivo pro základní vzdělávání* (1994). Tento dokument byl předložen k diskuzi, ale učitelé s ním nebyli spokojeni.

Kritizovali zejména direktivnost, nepropojenost s praxí a nerespektování individuality žáka. Udával požadavky, které by měl splňovat vzdělávací program a bylo zde definováno kmenové učivo pro základní vzdělávání a cílové standardy. Cílové standardy tvořily obecné vzdělávací cíle. Kmenové učivo se vymezilo pro všechny vzdělávací oblasti a všechny předměty byly doplněny o vzdělávací cíle a tematické okruhy s výčtem učiva (Tupý 2014).

V průběhu následujícího roku (1995) vznikly další koncepční materiály, mezi nimiž byl upravený *Cílový standard a kmenové učivo pro základní vzdělávání* (1995), který byl vzhledem k předchozí variantě (viz výše) zcela změněn. Dokument ale také nebyl přijat, jelikož pedagogové měli strach z příliš velké změny ve vzdělávání a návrh tak zamítli. A jinak tomu nebylo ani u *Návrhu kmenového učiva pro 1.-5. postupný ročník základní školy* (1995), který se pojil k vzdělávacímu programu Národní škola. I tam se opět nacházel výstupní standard (vědomosti, dovednosti, postoje) a zároveň určoval základní učivo. Návrh však nebyl jednotný a i přes snahu standardizace nebyl prosazen (Tupý, 2014).

2.3.2 Standard základního vzdělávání z roku 1995

Nejdůležitějším dokumentem vymezující standardy, který vznikl v roce 1995, byl *Standard základního vzdělávání*, od něhož se vyvíjely další požadované normy a programy. Tento Standard začal platit od 1. 9. 1995 a představoval „jeden z významných nástrojů péče státu o kvalitu vzdělání poskytovaného základní školou“. Pomocí standardu chtěl stát „garantovat, že všichni žáci základních škol zařazených do sítě mohou v průběhu povinné školní docházky získat plnohodnotné a srovnatelné základní vzdělání využitelné jak v dalším studiu na středních školách, tak v praxi,“ (MŠMT, 1995, s. 1).

Jak uvádí Trna (1996), tento standard vznikl po upravení Cílového standardu a kmenového učiva z roku 1995, jež měl několik nedostatků – „terminologická nejasnost, nevhodné stanovení vzdělávacích standardů, nepřiměřenost obecných cílů základního vzdělávání, nejednoznačnost a nekonzistence specifických cílů a obsahových norem a absence interdisciplinarity“ (Trna, 1996, s. 1). Tyto nedostatky byly brány v potaz a návrh byl přepracován jako Standard základního vzdělávání. Trna shrnuje, že některé nesrovnalosti, jako terminologická nejasnost a nepřiměřenost obec. cílů, byly vyřešeny, avšak ostatní přetrvávají (Trna, 1996). I přes zmíněné nedostatky se stal standard hlavním východiskem pro obsah vzdělávacích programů v 90. letech, což se týkalo programů

Obecná škola, Základní škola a Národní škola, a to až po ukončení jejich platnosti na konci školního roku 2011/2012 (Fialová a kol., 2014). Avšak Dvořák (2011) v Učitelských novinách udává, že Standard základního vzdělávání měl z praktického pohledu minimální význam pro školy, a tvořil pouze obecnou kostru, jež tvořila základ pro jednotlivé vzdělávací programy. Dvořák byl členem pracovní skupiny pro tvorbu standardů ve spolupráci s MŠMT a podílel se na vytvoření dnešních standardů (Dvořák, 2011). Standard měl být vzorem pro tvorbu hodnotících testů pro Českou školní inspekci (ČŠI). ČŠI následně v letech 1998 a 1999 vytvářela ověřovací testy na základě Standardu základního vzdělávání, kdy detekovala vědomosti žáků 5. a 9. ročníku. Na uskutečnění dalšího testování po roce 1999 již nebyly získány finance (Tupý, 2014).

Standard měl podávat základní měřítko pro posouzení vzdělávacích programů a jejich schvalování centrálními školskými orgány, dále také pro hodnocení kvality učebních textů, kdy MŠMT odsouhlasí text a přidá jej na seznam schválených učebnic. Nejdůležitější význam standardu byl při tvorbě nových vzdělávacích programů. Standard byl totiž zavazující pro tvůrce programů, kteří museli zařadit jak veškeré předepsané vzdělávací cíle (obecné i specifické), tak i všechny okruhy kmenového učiva. I pro ředitele a učitele měl standard význam, poněvadž stanovoval podstatné vzdělávací cíle a vzdělávací obsahy, kterým se museli ve výuce věnovat. Standard byl důležitý pro zhodnocení úrovně vědomostí při přestupu žáků na 2. stupeň či střední školu, podle něhož ředitelé středních škol vytvářeli kritéria pro přijímací zkoušky (Standard základního vzdělávání, 1999).

Standard se následně stal i pomůckou k vlastnímu hodnocení školy, jež si ověřovala efektivnost vzdělávacích činností a úroveň výsledků žáků. Jak již bylo řečeno, standard sloužil k vnější evaluaci, kdy se stal nástrojem pro ČŠI, která ho používala ke kontrolní a hodnotící činnosti. Standard poskytoval i měřítko pro celorepublikovou evaluaci a porovnání výsledků vzdělávání, jež se zaměřoval na žáky v 5. a 9. ročníku a na jejich získané kompetence, dovednosti a poznatky. Důležité bylo efektivní využití standardu, kterého se mělo docílit již při kvalifikačním vzdělávání učitelů či v dalším vzdělávání pedagogů (Standard základního vzdělávání, 1999).

Dokument sděloval myšlenku o společensky žádoucí struktuře povinného základního vzdělávání, dále o cílech a vzdělávacím obsahu, jenž byl předáván žákům v rámci povinné školní docházky. Mělo by tak docházet k odpovídající a srovnatelné úrovni vzdělávání všech žáků v základním vzdělávání. „*Dokument měl tři části:*

I. Vzdělávací cíle, II. Kmenové učivo pro základní vzdělávání a III. Kmenové učivo základního vzdělávání na 1. stupni základní školy“ (Standard základního vzdělávání, 1999, s. 6). Každá část byla podrobněji rozpracovaná a popsána, tak aby se podle dokumentu mohly školy řídit. K danému Standardu byl vydán i Pokyn MŠMT k jeho využití a vypracován Doplněk, který zařazuje nová témata související se vstupem ČR do NATO a jiných národních struktur. V první části standardu se formulovaly vzdělávací cíle, které však nebyly tvořeny klasickou taxonomií cílů - jednalo se o poznávací cíle, dovednosti a kompetence, hodnoty a postoje. Druhá část Kmenové učivo pro základní vzdělání byla seřazena do vzdělávacích oblastí, které zahrnovaly jednotlivé vzdělávací obory. S tímto uspořádáním se setkáváme i nyní u RVP ZV. Kmenové učivo bylo závazné pro všechny vzdělávací programy a zajistilo tak plynulost základního a středního vzdělávání. Kmenové učivo tvořilo celkem 7 vzdělávacích oblastí a několik oborů. Každá oblast byla krátce popsána, u jednotlivých oborů byly uvedené specifické cíle a okruhy kmenového učiva. Třetí část byla specificky upravená pro kmenové učivo základního vzdělávání na 1. stupni základní školy, neboť se přiřazovala tomuto stupni vzdělání samostatnost a bylo potřeba zhodnocená výsledů po ukončení vzdělávání na 1. stupni základní školy (např. z důvodu přechodu na osmileté gymnázium). U tohoto stupně vzdělávání bylo kmenové učivo rozděleno do šesti vzdělávacích oblastí, kdy byla sloučena oblast společenskovední s přírodovědní (Standard základního vzdělávání, 1999).

Pokud shrneme výše popsané počáteční období vývoje standardů, musíme uznat a souhlasit s Tupým (2014), že v tomto období, vzniklo mimo jiné i spoustu vzdělávacích programů, koncepčních a kurikulárních dokumentů, i námi zkoumané standardy. Všechny dokumenty tvořily týmy odborníků a pedagogů, kteří vyvíjeli vysokou aktivitu, avšak všechny vzdělávací programy musel někdo schvalovat a posuzovat, a to potřebovalo několik týmů expertů. Tento fakt proto vedl k rychlému vytvoření Standardu základního vzdělávání, který stanovil kmenové učivo, jež bylo závazné pro všechny vzdělávací programy. Právě tato rychlost vytváření a následného krátkého zhodnocení nových materiálů bylo velkým negativem. Při vytváření standardu nebyly brány v potaz případné kritické připomínky a byl zveřejněn až hotový (tzn. bylo pak obtížné učinit případné změny) (Tupý, 2014).

Avšak již v tomto Standardu jsme se setkali se vzdělávací oblastí Zdravého životního stylu, která měla v sobě včleněné vzdělávací obory Tělesná výchova a sport (pohybové a sportovní aktivity) a Výchova ke zdraví. Vzdělávací obor Výchova ke zdraví

obsahoval nám známá témata problematiky zdraví, jež tvořily „*okruhy kmenového učiva – Rodina, domov a rozvoj osobnosti; Základy duševní a tělesné hygieny, režim dne; Zdravá výživa; Prevence zneužívání návykových látek; Základy sexuální výchovy; Osobní bezpečí a Pohybová aktivita a zdraví*“ (Standard základního vzdělávání, 1999, s. 33-34). Můžeme vidět velkou podobnost s dnešním RVP ZV a v jeho vzdělávací oblasti Člověk a zdraví a vzdělávacím oborem Výchova ke zdraví (srov. RVP ZV, 2016, 92-96).

2.3.3 Standardy pro základní vzdělávání (2010 – současnost)

V roce 2010 se rozhodla společnost McKinsey & Company zaměřit na vzdělání, neboť výsledky českých škol v mezinárodních hodnoceních začaly klesat. Následně vydala zprávu *Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení (2010)*, která se zaměřovala na kvalitu výsledků vzdělávání. Ke zlepšení kvality vzdělávání by mohlo přispět zaměřit se na mimo jiné „*na rozvoj dovedností stávajících učitelů, uvolnění času ředitelů pro práci na kvalitě výuky a definování standardů pro výsledky vzdělávání*“ (Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení, 2010, s. 3). Tuto zprávu uvádíme z důvodu tvorby nových standardů, neboť právně v ní se autoři dále vyjádřili ke standardům a jejich přetvoření. „*Standardy výsledků vzdělávání by měly jasněji a nad rámec současných rámcových vzdělávacích programů (RVP) definovat, co by studenti v určitém věku měli znát nebo být schopni zvládnout. Plnění by mělo být sledováno národním hodnocením znalostí a dovedností studentů, a to už v nižších ročnících (např. třetí, páté a deváté třídy)*“ (Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení, 2010, s. 4). Toto doporučení se následně začlenilo do *Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011 – 2015 (2011)*. V záměru se v druhém reformním kroku hovoří o zavedení standardizovaného hodnocení žáků a škol na úrovni 5. a 9. ročníků ZŠ a provádění pravidelného zjišťování výsledků žáků (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011 – 2015, 2011).

Z tohoto důvodu začala v roce 2010 nová příprava vzdělávacích standardů pro základní vzdělávání. Přípravovaly se pro veškeré vzdělávací obory, výjimku tvořily obory Člověk a jeho svět, Tělesná výchova a Člověk a svět práce, pro které se vzdělávací standardy nevytvářely. Jak uvádí Tupý (2018) tato výjimka, proč došlo k vypuštění zmíněných oborů, nebyla nijak zdůvodněna. Standardy pro každý vzdělávací obor tvořila malá skupinka expertů, asi 2-8 lidí, složená z učitelů základních škol a odborníků. Na přelomu ledna a února roku 2011 dalo MŠMT prostor diskutovat o standardech, které

se doposud připravovaly. Další diskuzi k rozpracovaným standardům, které zveřejnilo na svém portálu, následně zahájilo v únoru v 2011, a umožnilo je komentovat a psát připomínky. Vzdělávací standardy nebyly na stejné úrovni ve všech vzdělávacích oborech a velmi se lišily požadovanou úrovní znalostí. V rámci diskuze bylo kladně hodnoceno vypracování standardů, jelikož si většina uvědomovala jejich potřebnost, ale kritizovalo se nejasné definování funkce standardů a jejich nepřesná podoba. Standardy měly zahrnovat také testování žáků (Tupý, 2018). S vytvořením standardů a testováním nesouhlasila Asociace pedagogů základního školství (APZŠ), za kterou zveřejnila stanovisko ke vzdělávacím standardům místopředsedkyně Republikové rady Michaela Rybářová ve článku v Učitelských novinách. APZŠ trvala na předchozí úpravě očekávaných výstupu a poté až na následné standardizaci. Asociace se totiž domnívala, že tehdejší očekávané výstupy nejsou stanoveny správně a žáky nelze testovat na základě nesprávných požadavků. V žádném případě neměla nic proti samotnému testování, neboť učitel si musí být vědom svého pokroku. Proto naopak doporučila provádět testování v každém ročníku, nejen v 5. a 9. ročníku, jak se plánuje ve vzdělávacích standardech (Rybářová za APZŠ, 2011).

Jak již bylo zmíněno, diskuze obsahovala několik připomínek a kritik. Tupý (2018) ve své publikaci zveřejnil vstup MŠMT do diskuze, kdy MŠMT definovalo standardy jako: *„Systémové opatření ke zlepšení výsledků vzdělávání českých žáků - cílem je napomoci učitelům, školám, rodičům i žákům při naplňování vzdělávacích cílů, přičemž standardy budou důležitým podkladem pro tvorbu další vzdělávací koncepce. Standardy budou přímo navazovat na očekávané výstupy RVP ZV a budou konkrétně určovat jejich obsah. Část standardů bude využit a pro přípravu testů ke zjišťování výsledků žáků 5.a 9.ročníků“* (MŠMT, 2011 in Tupý 2018, s. 102). Dvořák (2011), který byl jedním z členů skupiny pro tvorbu standardu, ve článku *Standardy pro základní vzdělávání: odkud přicházejí, kde jsou, kam směřují?* v Učitelských novinách uvedl, že zavedení standardů je doporučováno mezinárodními experty i domácími odborníky. Někteří autoři kritizovali, že po zavedení standardů se sníží autonomie škol, na to on však reaguje, že autonomie je důležitá, jenom pokud přispívá ke kvalitnímu a spravedlivému vzdělávacímu systému. Proto je podle něj dobré některé pravomoci přenechat státu, který stanoví standardy a bude provádět kontrolu jejich plnění. Obojí tak zaručí lepší výsledky vzdělávání žáků. Zmiňuje, že učitelé se budou muset setkávat se standardy dvojím způsobem – budou dané standardy měřit,

ale zároveň budou povinni dosáhnout požadované úrovně u žáků a tyto výsledky případně zlepšit (Dvořák, 2011).

Ke standardům se také vyjádřil Veselý (2011), který opět hlavní problémy standardů popsal v článku *Vzdělávací standardy: správný krok špatným směrem aneb standardy nejsou standardizace*. V úvodu se vyjádřil již k samotné diskuzi, která podle něho nabrala jiný spád, než měla mít. Očekávalo se, že se učitelé budou vyslovovat k jednotlivým ilustrativním úlohám a indikátorům, ale většina se zajímala o obecné věci vztahující se ke standardům – co znamenají, jakou úroveň prezentují, co přinesou školám, atd. Veselý (2011) podotýká, že tyto standardy byly vytvořeny narychlo a samostatně bez dalších opatření a vize. Nebylo definováno, o jakou úroveň standardů se jedná, jestli o minimální či ideální úroveň. Pokud by se však jednalo o minimální úroveň, není to zcela motivující pro učitele i žáky. Neopomenul také obavu ze zapomenutí budování vědomostí, postojů a dovedností u žáků, které se pomocí standardů nebudou moci měřit. V závěru zmiňuje, že je potřebná změna v našem školství, ale rozhodně ne rychlá a kvapně připravená, která by přinesla více škody než užitku, ale promyšlená a důsledně naplánovaná (Veselý, 2011).

Nicméně v lednu 2013, vydává ministr školství, mládeže a tělovýchovy opatření, které zahrnuje Standardy pro základní vzdělávání jako přílohu RVP ZV s účinností od 1. září 2013. „*Standardy byly zpracovány s cílem popsat konkrétněji očekávané výstupy a pomoci tak pedagogům, rodičům i žákům při naplňování cílů základního vzdělávání*“ (Standardy pro základní vzdělávání, NUV, 2012). MŠMT v první verzi standardů zveřejnilo a uzákonilo pouze standardy pro vzdělávací oblasti, které považuje za prioritní – matematickou, čtenářskou a jazykovou (Standardy Český jazyk a literatura, Matematika a Anglický jazyk). V oblasti cizího jazyka se jedná o jazyk anglický, ale standard může posloužit jako vzor i pro jiné jazyky. Proto se okamžitě začalo pracovat na standardu pro francouzský i německý jazyk. Všechny standardy jsou tvořeny tabulkou, která obsahuje název vzdělávací oblasti, ročník, pro který je požadovaný standard určený, očekávaný výstup RVP ZV, indikátory a ilustrační úlohy. „*Standardy jsou vytvořeny pro minimální úroveň, tedy stanoví nepodkročitelné minimum toho, co musí žák na konci 5. a 9. ročníku základní školy znát a umět*“ (Standardy pro základní vzdělávání, MŠMT, 2012). Ve školním roce 2012/2013 začaly tedy platit standardy základního vzdělávání pro prioritní oblasti – matematiku, český jazyk a anglický jazyk. Tyto byly vybrány, protože jsou stěženy pro vzdělání, a jejich základy musí ovládat každý. Začaly se však

vytvářet standardy i pro jiné oblasti. Standardy měly obstarat stejně kvalitní vzdělání pro každého žáka, při čemž by se mělo zamezit velkým rozdílům v úrovni znalostí žáků z různých institucí, stanovit limity školám při tvorbě a realizaci kurikula a poskytnou škole zpětnou vazbu. Měly by sjednotit výuku na všech základních školách a žáci si tak osvojí stejné kompetence. Standardy zároveň definují srozumitelné a jasně dané požadavky na žáky (Zormanová, 2014).

Z pohledu názorů na standardy byli odborníci i učitelé rozděleni na dvě poloviny, to nejspíše vedlo k tomu, že byly standardy povinně zavedeny jen pro tři oblasti. Na přelomu roku 2012/2013, bylo pověření na přípravu standardů přesunuto na NÚV, kde vznikly nové pracovní skupiny na přípravu vzdělávacích standardů. Standardy pro tři oblasti se musely změnit z důvodu revize RVP ZV a zároveň se začaly vytvářet nové standardy pro ostatní vzdělávací obory a všechny očekávané výstupy v RVP ZV, které byly zveřejněny. Na jaře se na metodickém portálu ke standardům uskutečnila další diskuze. Méně připomínek se vztahovalo ke třem hlavním standardům, možná z toho důvodu, že učitelé s nimi již pracovali a nebylo to nic nového. U ostatních vzdělávacích oborů se objevilo více problémů a připomínek, ale i tak se diskuze zúčastnilo málo diskutantů, a tak výsledky nejdou zobecnit (Franklová, 2013); Fialová a kol., 2014).

Následně byl pro MŠMT vytvořen materiál, který shrnoval vývoj standardů od roku 2011 do roku 2013. Ten vytyčil postavení standardu, návrh na jeho využití a nabídl čtyři různé postupy, jak se stávajícími standardy naložit. MŠMT si vybralo postup, který neupřednostnil standardy ostatních vzdělávacích oborů, ale ponechal pouze poupravené standardy českého jazyka, matematiky a anglického jazyka, které od září 2013 začlenil do RVP ZV, a ostatní vzdělávací standardy ponechal mimo RVP ZV (Tupý, 2018). Tímto se dostáváme k dnešní podobě Standardů pro základní vzdělávání. Tři hlavní standardy, které jsou závazné pro školy a tvoří přílohu k RVP ZV, jsou definovány takto: „*Standardy podrobněji vymezují obsah očekávaných výstupů. Jsou určeny na pomoc školské praxi a jejich smyslem je účinně napomáhat dosahování stanovených cílů. Do RVP ZV jsou vloženy jako příloha*“ (RVP ZV, s. 15). Standardy pro ostatní vzdělávací obory a doplňující jazykové obory jsou doporučené. Přestože jsou standardy doporučené, měly by školy s nimi pracovat, jelikož mohou být podporou pro učitele při výuce a následném hodnocení žáků. „*Standardy pro základní vzdělávání představují minimální cílové požadavky na vzdělávání. Standardy vycházejí z očekávaných výstupů vzdělávacích oborů stanovených v RVP ZV. Tyto výstupy dále pomocí indikátorů konkretizují a doplňují*

o ukázky ilustrativních úloh. Očekávané výstupy vymezují předpokládanou způsobilost využívat osvojené učivo na konci 3., 5. a 9. ročníku“ (Standardy, Metodický portál RVP).

2.3.3.1 Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro zákl. vzdělávání

V závěru vývoje standardů se ještě rozhodlo, že všechny Standardy pro základní vzdělávání, budou doplněny o Metodické komentáře a úlohy ke standardům. Tyto komentáře se netýkaly pouze tří základních standardů v RVP ZV, ale všech, tudíž i našeho zkoumaného vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví, který blíže popíšeme v následující kapitole. Metodické komentáře pro všechny vzdělávací obory jsou tvořeny obdobně a mají jednotnou formu, z důvodu přehlednosti, jsou dány do tabulky a obsahují: krátké charakteristiky vzdělávacích oborů, definici obtížností ilustrativních úloh, očekávané výstupy z RVP ZV (případně doplněny o charakteristiku), indikátor standardu, ilustrativní úlohy všech úrovní (minimální, optimální a excelentní), správné řešení úlohy, komentář k řešení úlohy a u některých úloh příklad ukázky žakovského řešení. Metodické komentáře vydal Národní ústav pro vzdělávání roku 2016, každý komentář má autorský tým s editorem a jsou volně stažitelné na webu (Metodické komentáře, NÚV, 2016; Tupý, 2018).

Co se týče standardů, jak už bylo uvedeno dříve, jsou tvořeny minimální úrovní, tedy tvoří základní úroveň toho, co žák musí na konci 5. a 9. ročníku umět. Naopak ilustrativní úlohy v dokumentu Metodické komentáře a úlohy ke standardům pro základní vzdělávání jsou představeny hned ve všech třech úrovních. Jedná se o úroveň minimální, optimální a excelentní. Předlohou pro rozčlenění úloh do tří úrovní byla Bloomova taxonomie kognitivních cílů, kde jsou kognitivní cíle rozděleny podle myšlenkových operací, které se při plnění úloh u žáků zapojují. Myšlenkové operace jsou tak rozděleny podle náročnosti a tohoto se využilo i u rozdělení obtížnosti úloh (Altmanová, 2016). Taxonomie cílů v kognitivní oblasti podle B.S.Blooma je souřadně uspořádaný systém, který je zaměřený na přímou kognitivní činnost žáků a skládá se z šesti skupin cílů – 1.znalost (zapamatování), 2. porozumění, 3. aplikace, 4. analýza, 5. syntéza a 6. hodnotící posouzení. Každá skupina je dále členěna do podkategorií. K dosažení vyšší kategorie je potřeba zvládnutí té předchozí. Kalhous (2009) uvádí příklad, že k porozumění učiva je potřeba nejdříve zapamatování a k aplikaci učiva do praxe je nutné předchozí porozumění učivu (Kalhous a Obst, 2009).

Podle stoupající náročnosti jsou i nastaveny úrovně úloh. První úroveň (minimální) v sobě zahrnuje dvě nejnižší myšlenkové operace – zapamatování a porozumění (měli by ji zvládnout všichni žáci). Optimální úroveň pracuje s myšlenkovými operacemi aplikace a analýza a měla by ji zvládnout podstatná část žáků. Základ poslední, nejobtížnější úrovně (excelentní) tvoří syntéza a hodnocení, ke které by měla dospět jen menší část žáků. Proto i tuto excelentní úroveň tvoří myšlenkové operace z nejvyšší kategorie Bloomovi taxonomie (Altmanová, 2016).

2.3.4 Standardy pro základní vzdělávání - Výchova ke zdraví

Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví (2015) obsahují podrobné rozpracování vzdělávacích cílů (resp. očekávaných výstupů) vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví, a to v podobě indikátorů. Jedná se o doporučený dokument MŠMT pro žáky druhého stupně základní školy a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií. Standardy jsou tvořeny jednou až dvěma ilustrativními úlohami k očekávanému výstupu. Ilustrativní úlohy pomáhají testovat naplnění uložených indikátorů žáky. „*Standardy by měly být na tzv. minimální úrovni, tzn., předpokládá se, že zcela správné splnění ilustrativních úloh zvládne minimálně 80 % žáků 9. ročníků,*“ (Hřivnová, 2018, s. 90).

Tvorba standardů začala rozhodnutím MŠMT v roce 2010 a pro vzdělávací obor Výchova ke zdraví se standardy staly roku 2015 doporučeným dokumentem. Byla vytvořena pracovní skupina pro vytvoření standardů, ve které byli odborníci z MŠMT, Národního ústavu pro vzdělávání, Národního institutu dalšího vzdělávání akademické sféry pro oblast Výchovy ke zdraví a zástupci základních škol a odborných asociací. Jejím úkolem bylo vytvořit do dubna 2013 dokumentaci standardů pro obor Výchova ke zdraví – ke každému očekávanému výstupu v RVP ZV vytvořit pět indikátorů, které pomocí aktivních sloves, upřesňují, co má žák na konci 9. ročníku ve Výchově ke zdraví zvládat. K indikátorům se poté vytvoří 1-2 ilustrativní úlohy, které ověří splnění indikátorů a očekávaných výstupů. Ilustrativní úlohy musí být postaveny tak, aby obsahovaly cíle z kognitivní, psychomotorické i afektivní oblasti (Hřivnová in Štěrbová, Rašková a kol., 2016 –dále jen Hřivnová, 2016; Hřivnová, 2018).

Jak uvádí Hřivnová (2016), indikátory musí splňovat několik pravidel: „*Indikátory musejí také pokrývat celé znění očekávaného výstupu, nejen jeho dílčích částí. Je nutné zajistit „nedublování“ indikátorů mezi jednotlivými OV a nadefinovat je vzhledem ke všem třem složkám osobnosti (bio-psycho-sociální pohled) s ohledem na kognitivní, afektivní*

a psychomotorické cíle vzdělávání ve Výchově ke zdraví. Musí být jasné, srozumitelné a jednoznačné (Hřivnová, 2016, s.132). Výchova ke zdraví má velkou převahu vzdělávacích cílů v afektivní oblasti a tato skutečnost stěžuje standardizaci. Tyto očekávané výstupy, které se zaměřují na postoje a jednání v každodenním životě, se obtížně měří, protože jsou důležité v současnosti, ale zároveň i v žákově budoucnosti. Z celkového počtu 16 očekávaných výstupů, se 11 vztahuje k chování žáků a využití dovedností a vědomostí v životních situacích, dva výstupy se týkají postojů žáků a pouze tři výstupy ověřují jejich vědomosti. Z toho vyplývá, že většina výstupů je právě těžce pozorovatelná a měřitelná. Definovat úlohy ve standardech bylo tedy velmi obtížné (Fialová a kol., 2014).

Nejdříve vznikla pracovní verze Standardu pro základní vzdělávání - Výchova ke zdraví, která byla zveřejněna v dubnu 2013. Na ní se podílelo, oproti aktuální konečné verzi standardu, více osob. Finální verze se od předchozí pracovní lišila pouze v některých ilustrativních úlohách, kdy část byla zachována, ale některé očekávané výstupy se ověřují novou ilustrativní úlohou (Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví, pracovní verze, 2013). Konečnou verzi, která je nyní dostupná na Metodickém portálu RVP, vytvořila nová inovovaná skupina složená z pěti odborníků z oblasti Výchovy ke zdraví – MUDr. Maria Fridrichová, Centrum pro rodinu a sociální péči, o. s., Ostrava; doc. Mgr. Michaela Hřivnová, Ph.D., PdF UP Olomouc; PaedDr. Lenka Kubrichtová, Kalokagathie, s. r. o.; Mgr. Olga Panošová, ZŠ genpor. Fr. Peřiny, Praha 6 a PaedDr. Jan Tupý, NÚV. Tato skupina byla vytvořena pro přípravu standardů vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví (Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví, Fridrichová, Hřivnová, Kubrichtová, Panošová a Tupý, 2015).

2.3.5 Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání - Výchova ke zdraví

Doprovodný materiál ke Standardům pro základní vzdělávání je dokument Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016), který vznikl na základě kmenového úkolu NÚV a shrnuje metodické komentáře k jednotlivým ilustrativním úlohám. Autoři tohoto materiálu se taktéž podíleli na vypracování předchozího dokumentu Standardy, který dále rozpracovávají. Jedná se o doporučený metodický text, jež by měl pomoci učitelům ve výuce k dosažení očekávaných výstupů v oboru Výchova ke zdraví. Konečná verze dokumentu byla zveřejněna v lednu 2018 na Metodickém portálu RVP. Současný

dokument obsahuje celkem 80 ilustrativních úloh ke všem šestnácti očekávaným výstupům (tématům). Každé téma je doplněno charakteristikou, která vystihuje jeho důležitost ve výuce Výchovy ke zdraví. Všechny očekávané výstupy jsou zde popsány, tak jak je v RVP ZV. Dále tu jsou jednotlivé standardy s indikátory a ilustrativní úlohy ve třech úrovních. Úlohy jsou zde zveřejněny včetně správného řešení a metodického komentáře, který pomůže s aplikací úloh do výuky, s jejím zadáním a vyhodnocením. Některé úlohy jsou doplněny i příkladem žakovského řešení (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016; Tupý, 2017).

Obtížnost ilustrativních úloh je vytvořena na třech úrovních – minimální, optimální a excelentní. Jednotlivé vymezení úrovní opět vychází z Bloomovy taxonomie kognitivních cílů a z Niemierkovy taxonomie vzdělávacích cílů, jež staví pouze na znalostech a dovednostech, které rozděluje do 2 úrovní se dvěma podkategoriemi (Kalhous a Obst, 2009). Schéma č. 2 znázorňuje jednotlivé úrovně, které jsou barevně odlišeny. Schéma znázorňuje obtížnost ilustrativních úloh, kdy „*dimenze kognitivního procesu obsahuje pole, která naznačují minimální, optimální a excelentní úroveň ve VkZ. Minimální úroveň vymezuje červeně ohraničené pole, optimální úroveň vymezuje modře ohraničené pole a zahrnuje i pole červené, excelentní úroveň vymezuje zeleně ohraničené pole a zahrnuje i pole modré a červené,*“ (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016, s. 4).

Revidovaná verze Bloomovy taxonomie z roku 2001	DIMENZE KOGNITIVNÍHO PROCESU					
ZNALOSTNÍ DIMENZE	1. Zapamatovat	2. Rozumět	3. Aplikovat	4. Analyzovat	5. Hodnotit	6. Tvořit
A. Znalost faktů						
B. Konceptuální znalost						
C. Procedurální znalost						
D. Metakognitivní znalosti						

Schéma 2. Obtížnost ilustrativních úloh (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016, s. 4)

Všichni žáci by měli zvládat tzv. minimální úroveň obtížnosti ilustrativních úloh. Tuto úroveň by mělo správně splnit minimálně 80-90 % žáků. Je založena na základních znalostech a dovednostech a žáci by měli používat nejzákladnější myšlenkové operace – zapamatování, porozumění a částečně i aplikaci. Ve schématu je tato úroveň vyznačena

červeným úsekem. Druhá úroveň se nazývá optimální, kterou by měla ovládat podstatná část žáků, tedy 60-70 %, u nichž se již počítá s náročnějšími myšlenkovými operacemi jako je schopnost aplikace poznatků do běžných situací, analýzy a hodnocení. Úroveň je znázorněna modrým polem, které obsahuje i předchozí červené. Nejnáročnější úroveň ilustrativních úloh je pojmenována jako excelentní. Tu si osvojí jen menší část žáků (40 – 50 %). V našem schématu je vyznačena zeleným polem, které opět zahrnuje i pole modré a červené. Tento stupeň vyžaduje od žáků již nejnáročnější myšlenkové operace, které zahrnují všechny předchozí a navíc musí žák používat vyhodnocování i tvořivost a dávat si nové poznatky do souvislostí. Jak je uvedeno v komentáři, žák by měl být *„schopen řešit problémové situace, které nejsou zcela běžné, měl by být schopen plánovat postupy vedoucí ke správnému řešení, vyhledávat odpovídající informace a správně je vyhodnocovat. Měl by kriticky posuzovat dění kolem sebe, postupovat odpovědně, zapojovat se do pomoci jiným a do aktivit širší komunity na podporu zdraví,“* (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016, s. 5).

2.4 Sexuální výchova ve Výchově ke zdraví

Velice diskutovaným tématem je sexuální výchova na základních školách, i ona má ale nezastupitelné místo ve výuce na ZŠ. Sexuální tematika prolíná vzdělávání na různých úrovních a v různých vzdělávacích oborech, největší část je začleněna právě do VkZ. Často se však stává, že tuto problematiku vyučujeme v přírodopise, kdy se „člověk“ většinou probírá ve vyšších ročnících a v tomto okamžiku je důležitější pojednávat žákům o trestných činech s pohlavním zneužitím, než o sexu samostatném. K žákům by se patřičné informace měly dostat včas a je na učitelích VkZ, aby právě tyto informace, byly adekvátní a žáci si je nemuseli vyhledávat sami, např. na internetu, kde nemusí být relevantní. Učitel by měl dodržovat určité zásady při hodinách věnující se sexuální tematice, např. nevyvolávat cíleně žáky, někomu nemusí být příjemné hovořit na toto téma, pracovat ve skupinách, vždy se najde nějaký mluvčí, následně nezadávat žákům úkoly, které by měli vyhledávat na internetu, být tolerantní a vstřícný k otázkám žákům, učitel si tak získá důvěru (Matus a Bednářová, 2010).

Důležitost začlenění sexuální tematiky do základního vzdělávání potvrzuje i výzkum, který zjišťoval roli sexuální výchovy ve škole. Více jak polovina dotazovaných žáků (76,79 %) uvedla, že informace o sexuální výchově získávají právě ve škole, až

na dalších místech skončil internet, rodina či knihy. Žáci následně měli zhodnotit, jestli pro ně hodiny sexuální výchovy ve škole byly přínosné či nikoliv. Naprostá většina (80,80 %) zodpověděla, že hodiny byly přínosné a dozvěděli se spoustu nových informací. Tento fakt potvrdili i ředitelé dotazovaných škol, kteří souhlasí s ponecháním reprodukčního zdraví a sexuální výchovy v RVP. Nejvíce pedagogů by tuto problematiku ještě více rozšířilo (48,16 %) a druhá polovina by ji ponechala, tak jak je ve stávající podobě (44,44 %) (Kaláčková, 2013). Tento výzkum byl prováděn na základě plánované revize RVP v roce 2013. Tehdy se o sexuální výchově ve školách velmi diskutovalo. Na základě toho Senátní Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice uspořádal seminář na téma Sexuální výchova na školách - ano či ne, a jak?, na kterém se sešli sexuologové, lékaři, pedagogové a další odborníci, jež byli rozděleni na dva tábory - jeden chtěl ponechat sexuální tematiku na základních školách, jiný ji chtěl přenechat do kompetencí rodiny. Jednou z přednášejících na semináři byla Lenka Kubrichtová, která má dlouhodobou zkušenost s VkZ a sexuální výchovou. Jako důležitý bod podotkla, že se jedná o sexuální výchovu, kterou však vytrháváme z kontextu, jelikož v celém RVP ZV najdeme samotný pojem sexuální výchova pouze na 1. stupni a to ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Na 2. stupni ZŠ se s tímto pojmem vůbec nesetkáváme a problematika je rozfázovaná do jednotlivých témat jako je *„ochrana zdraví, rizika, proměny v životě člověka a jejich reflexe. Je tam puberta, dospívání, plánované rodičovství, těhotenství, rodina. Zvlášť dnes bychom měli žákům vštěpovat, že dítě by se mělo narodit chtěné a do rodiny,“* (Kubrichtová, 2012).

Jak uvádí Hřivnová (2016), v rámci výchovně vzdělávacího procesu na základní škole, přesněji řečeno na 2. stupni ZŠ, je zahrnuto vzdělávání v oblasti sexuální výchovy neboli výchovy k sexuálně reprodukčnímu zdraví. Problematika se vyskytuje v různých vzdělávacích oblastech a jednotlivých oborech, nejvíce se vyskytuje ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví a v jejím oboru VkZ. Toto potvrzuje i zmíněný výzkum Koláčkové (2013), kde ředitelé dotazovaných škol uvedli, že problematiku reprodukčního zdraví a sexuální výchovy mají plně zakomponovanou do vyučovacího předmětu VkZ (22,22 %) či v rámci VkZ i v dalších předmětech (74,02 %). Ještě bychom měli vysvětlit pojem reprodukční a sexuální zdraví, který zde uvádíme. Z medicínského hlediska, se obdobně jako při definici zdraví dle WHO, nejedná pouze o absenci nemocí či poruch, ale o tělesný, psychický a sociální prospěch ke vztahu k sexualitě. Lidé by si měli uchovat správné funkce reprodukčního zdraví a sami se rozhodnout, jestli je budou chtít použít, kdy a jak

často (Procházka, 2016). Reprodukční zdraví dále definuje Vránová (2010), jako schopnost oplodnit ženu, otěhotnět, donosit a porodit dítě. Reprodukční zdraví souvisí s reprodukčním systémem, kdy je důležité nejen dobré fungování systému, ale také uspokojení ze sexuálního života, o kterém si jedinec rozhoduje svobodnou vůlí a volí si, kdy a v jakých intervalech může k sexu dojít.

Téma sexuální výchovy se objevuje přímo ve dvou očekávaných výstupech VkZ, v 11 a 12 OV. Jelikož se bezprostředně týkají sexuální výchovy, uvedeme je v plné podobě, jak je v RVP ZV, 2017: „*VZ-9-1-11 respektuje změny v období dospívání, vhodně na ně reaguje; kultivovaně se chová k opačnému pohlaví; VZ-9-1-12 respektuje význam sexuality v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a pozitivními životními cíli; chápe význam zdrženlivosti v dospívání a odpovědného sexuálního chování,*“ (RVP ZV, 2017, s. 94). Tyto očekávané výstupy jsou poněkud široce obsáhlé, a jak již bylo řečeno dříve, všechny OV jsou blíže specifikované pomocí indikátorů ve Standardech pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví. Po naplnění jedenáctého OV by žák měl být schopen uvést charakteristiky jednotlivých lidských období, popsat tělesné a fyziologické změny v dospívání a vědět jak na ně správně reagovat. Popsat početí a období těhotenství a neopomínat respektování opačného pohlaví. Pro dosažení dvanáctého OV by žák měl zvládat charakterizovat lidskou sexualitu v celé složce osobnosti, rozlišit chování v rámci sexuální normy (vzhledem k věku, zdraví, práva, etiky a prostředí), uvědomit si rizika předčasného pohlavního styku v dospívání pro tělesné, psychické a sociální zdraví. Žák se zvládá rozhodovat pro vhodné řešení problémů v oblasti reprodukčního zdraví a lidské sexuality a chápe souvislosti mezi reprodukčním chováním a životní perspektivistou (Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví, Fridrichová, Hřivnová, Kubrichtová, Panošová a Tupý, 2015). Hřivnová (2016) podrobila všechny očekávané výstupy analýze. Na první pohled by se mohlo zdát, že problematika sex. výchovy je pouze ve výše uvedených OV. Ale po detailním rozboru OV je tato tematika zahrnuta i do OV 3-6. Ty začleňují klady a zápory sexuálního chování, rizikové sexuální chování včetně neplánovaného těhotenství či pohlavně přenosných chorob, a prevenci před rizikovými situacemi. Dále také OV 8-9, které se zaměřují na pohlavně přenosné choroby a jejich prevenci a období dospívání. A dokonce i OV 13 a 14, jež se zabývají závislostmi, možným manipulativním vlivem a bezpečným chováním na internetu. (Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví, Fridrichová, Hřivnová, Kubrichtová, Panošová a Tupý, 2015).

K dosažení OV ve VkZ nám pomáhá učivo, které je rozděleno do tematických celků, kdy do některých je začleněna i problematika sexuální výchovy. Jedná se například o tematický celek Vztahy mezi lidmi a jejich soužití, se zaměřením na lásku a partnerské vztahy. Změny v životě člověka a jejich reflexe je již na první pohled celek, který se více váže k sex. výchově. Ten zahrnuje velké množství témat se sexuální problematikou - puberta, dospívání, sex. dospívání a reprodukční zdraví (zdraví reprodukční soustavy, předčasná sex. zkušenost, promiskuita, těhotenství a rodičovství mladistvých). Tematický okruh Zdravý způsob života a péče o zdraví se zabývá intimní hygienou a ochranou před pohlavně přenosnými chorobami. Ani okruh Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence nezapomíná na formy sexuálního zneužívání a sexuální kriminalitu, bezpečné chování a komunikaci (RVP ZV, 2017). Toto jsou však doporučená témata z RVP ZV a škola si následně do svého ŠVP začlení problematiku podle svých možností a podmínek.

Existují výzkumy sledující, která témata ve výuce z jednotlivých tematických celků jsou nejčastější. Krahulcová (2017) uvádí, že se žáci v hodinách VkZ, v jednotlivých tematických oblastech vztahující se k sex. výchově, nejvíce věnovali těmto tématům: vztahy ve dvojici - partnerské vztahy, manželství a rodičovství (50,37 %) a kamarádství, přátelství, láska (45,93 %); změny v životě člověka a jejich reflexe - tělesné změny v dětství, pubertě a dospívání (60,74 %), duševní změny v dětství, pubertě a dospívání (40,00 %). Kaláčková (2013) se podrobněji zabývala tématy ze sexuální výchovy a zjistila, že žáci ZŠ se v hodinách nejvíce věnovali tématu tělesné změny v dospívání (50,00 %) a dále se zaměřovali nejpočetněji na antikoncepční metody, těhotenství a porod, menstruaci a intimní hygienu. Naopak nejméně zmiňovaným tématem byla prevence rakoviny prsu a varlat (46,88 %).

V naší výzkumné části vyhodnotíme celkovou úroveň znalostí žáků ve VkZ, kdy ověříme všechny OV ve VkZ. Následně se podrobněji zaměříme a rozebereme výsledky ilustrativní úlohy vztahující se k výchově sexuálního a reprodukčního zdraví, jež zjišťovala dosažení zmiňovaného OV 11.

3 Metodologie práce

Výzkumné šetření této diplomové práce má za úkol vyhodnotit splnění očekávaných výstupů vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví podle kurikulárního dokumentu Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a dokumentu Metodické komentáře a úlohy ke standardům pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví z roku 2016.

3.1 Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumaným souborem pro toto výzkumné šetření byli žáci 9. ročníků základních škol v Olomouci. Celkem se výzkumu účastnilo 5 základních škol z Olomouce. Jednalo se o plně organizované městské školy, kde Výchovu ke zdraví či obsahově příbuzný předmět vyučují aprobovaní i neaprobovaní učitelé. Během výzkumného šetření jsme oslovili 184 respondentů. Rozdali jsme 184 testů, z toho jsme ale 4 vyloučili, protože nebyly korektně zpracovány a byly v rozporu se zadáním. K závěrečnému vyhodnocení bylo celkem zpracováno a vyhodnoceno 180 didaktických testů. Výzkumného šetření se zúčastnilo 90 dívek a 90 chlapců. Četnosti probandů v rámci jednotlivých škol jsou uvedeny v Tabulce 1.

Tabulka 1. Přehled četností zkoumaného souboru

	N	škola 1	škola 2	škola 3	škola 4	škola 5
celkem	180	43	49	36	33	19
dívky	90	20	28	15	17	10
chlapci	90	23	21	21	16	9

3.2 Výzkumné metody

K posouzení osvojeného kurikula v oboru Výchova ke zdraví u žáků jsme zvolili test výkonu, resp. didaktický test. Didaktický test se zaměřuje na zjišťování úrovně zvládnutí učiva u dané skupiny osob (Chrásková, 2016). V našem případě jsme zjišťovali úroveň zvládnutého učiva ve VkZ u skupiny žáků devátých ročníků základní školy. Výzkumný nástroj byl vytvořen na základě minimální úrovně ilustrativních úloh obsažených v dokumentu Metodické komentáře a úlohy ke standardům pro Výchovu ke zdraví. Didaktický test v přesném znění je součástí příloh této práce. Autorce diplomové práce byl test poskytnut vedoucí práce doc. Mgr. Michaelou Hřivnovou, Ph.D.

Didaktický test tvořilo 16 testových úloh, které se věnovaly jednotlivým tématům z Výchovy ke zdraví, a vždy se vázaly k jednomu OV, jenž je uveden v RVP ZV ve vzdělávacím oboru VkZ a jejich výčet uvádíme taktéž na konci práce v přílohách. Každá z 16 testových úloh byla jiného charakteru a obsahovala dílčí podotázky. Terminologii úloh přebíráme od Chráska (2016), výzkumný nástroj tvořily otevřené úlohy se stručnou odpovědí, dichotomické úlohy, ve kterých žáci museli označit, zda se jedná o správné tvrzení či nikoliv. Test dále obsahoval úlohy s výběrem odpovědí, kdy vždy byla pouze jedna správná odpověď. Didaktický test byl také seskupen z přiřazovacích úloh a doplňování či vybírání z nabídky.

3.3 Organizace výzkumu

Výzkum se uskutečnil na základních školách v Olomouci, které po předchozí domluvě, souhlasily s předáním didaktických testů z VkZ žákům devátých ročníků. Šetření se provádělo u žáků devátých ročníku, kteří mají většinu výuky na základní škole za sebou, a tak by měli mít učivo již osvojené. Výzkum probíhal v květnu a červnu 2018. Didaktické testy žákům zadávala proškolená autorka této diplomové práce po předchozí domluvě s vedením školy v hodinách Výchovy ke zdraví společně s daným vyučujícím. Žáci měli na samostatné vyplnění testu 60 minut a předem jim byly sděleny pokyny k řádnému vyplnění. Žákům byla zaručena anonymita, v testu pouze označili své pohlaví.

3.4 Vyhodnocení výsledků

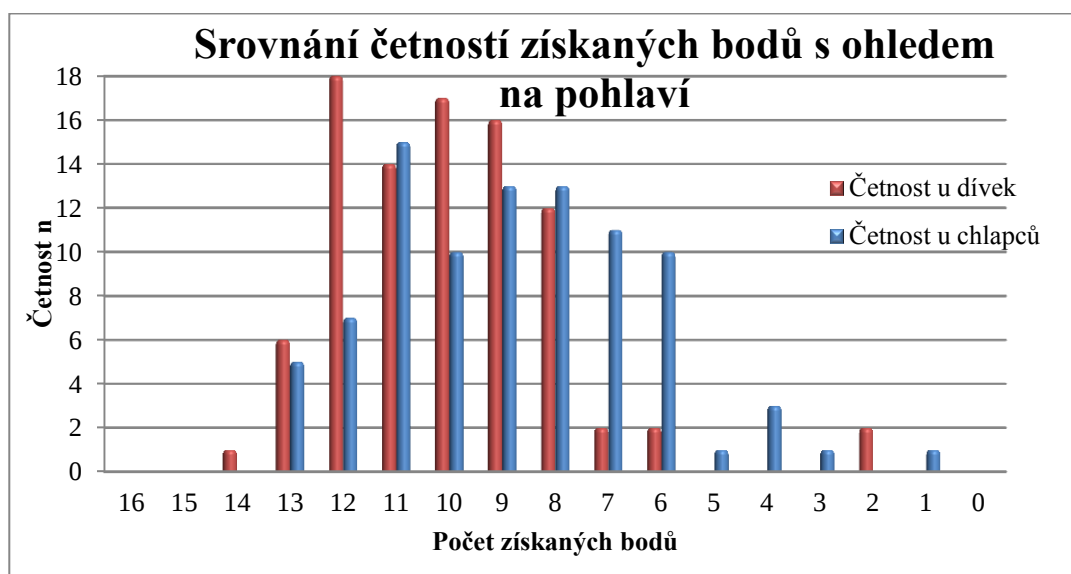
Výsledky testů jsme vyhodnocovali v programu Excel. U každého testu se zvlášť vyhodnocovalo zcela správné splnění dané úlohy, pokud byly správně zodpovězeny všechny podotázky. Maximální možný počet získaných bodů za zcela správné splnění činil 16 bodů (1 bod se rovná jedna zcela správně splněná testová úloha). Další kritérium posouzení úspěšnosti žáků byly tzv. vážené body, které nabývaly různého bodového ohodnocení podle náročnosti a nutných úkonů ke splnění úlohy. Nejvyšší možný počet dosažených vážených bodů v testu jako celku byl 87.

4 Analýza výsledků a diskuze

V této kapitole podrobíme výsledky našeho výzkumného šetření analýze, které pak následně okomentujeme. V první části se budeme věnovat souhrnnému vyhodnocení didaktického testu a v další části učiníme podrobnou analýzu testové úlohy ověřující očekávaný výstup č. 11, který se vztahuje k problematice sexuální výchovy.

4.1 Souhrnné vyhodnocení didaktického testu

Tato podkapitola shrne výsledky didaktického testu u žáků celkově a zároveň i s ohledem na pohlaví. Budeme se snažit naplnit cíle diplomové práce, jež jsou uvedené na začátku práce. Hlavním cílem je zjistit úroveň osvojeného kurikula u žáků 9. ročníků základních škol ve Výchově ke zdraví, na základě očekávaných výstupů v RVP ZV 2017. Jednotlivé ověření očekávaných výstupů představovaly úlohy v testu, kdy každá reprezentovala jeden očekávaný výstup, a pokud byla úloha zcela správně splněna, žákovi se připsal 1 bod. Maximální možný získaný počet bodů byl 16. Počet získaných bodů jsme přepočítali na úspěšnost v testu v %, určili četnost u žáků celkově, u dívek a u chlapců, kterou jsme dále vyjádřili v % jako relativní četnost. Pro ověření správnosti přidáváme v tabulce i kumulativní četnost přepočtených bodů. Jak je patrné z Grafu 1., maximální možný dosažený počet bodů 16 nezískal nikdo, z toho vyplývá, že žádný proband neodpověděl na všechny testové úlohy a jejich podotázky zcela správně. Hranice úspěšnosti 100 % - 94 % (tzn. 16 a 15 získaných bodů) v didaktickém testu nedosáhl nikdo.

Graf 1. Počet získaných bodů za zcela správné splnění úloh v testu s ohledem na pohlaví

Podrobnější výsledky, které zahrnují četnosti zcela správných odpovědí v testu u celého souboru, u dívek a u chlapců uvádíme v Tabulce 2.

Tabulka 2. Celkový počet získaných bodů za zcela správné splnění úloh v testu

Počet zcela správných odpovědí v testu	Přepočet na úspěšnost splnění testu v %	Četnost u žáků celkem	Relativní četnost u žáků celkem %	Kumulativní četnost přepočtených bodů u žáků celkem	Četnost u dívek n	Relativní četnost u dívek %	Kumulativní četnost přepočtených bodů – u dívek	Četnost u chlapců n	Relativní četnost u chlapců celkem %	Kumulativní četnost přepočtených bodů u chlapců
16	100	0	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0
15	94	0	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0
14	88	1	0,56	1	1	1,11	1	0	0,00	0
13	81	11	6,11	12	6	6,67	7	5	5,56	5
12	75	25	13,89	37	18	20,00	25	7	7,78	12
11	69	29	16,11	66	14	15,56	39	15	16,67	27
10	63	27	15,00	93	17	18,89	56	10	11,11	37
9	56	29	16,11	122	16	17,78	72	13	14,44	50
8	50	25	13,89	147	12	13,33	84	13	14,44	63
7	44	13	7,22	160	2	2,22	86	11	12,22	74
6	38	12	6,67	172	2	2,22	88	10	11,11	84
5	31	1	0,56	173	0	0,00	88	1	1,11	85
4	25	3	1,67	176	0	0,00	88	3	3,33	88
3	19	1	0,56	177	0	0,00	88	1	1,11	89
2	13	2	1,11	179	2	2,22	90	0	0,00	89
1	6	1	0,56	180	0	0,00	90	1	1,11	90
0	0	0	0,00	180	0	0,00	90	0	0,00	90
Σ	-----	180	100	1875	90	100	992	90	100	883

Nejvyšší skóre v testu získala pouze jedna žákyně, která v závěrečném součtu dosáhla na 14 bodů a tak splnila test s úspěšností 88 %. Již častější četnost dosahoval počet bodů 13, kterou zaznamenalo 11 žáků (6,11 %). Těmto žákům se ještě podařilo překonat požadovanou úroveň splnění 80 %. Nejčastější výsledek v testu bylo získání 9 a 11 bodů, které získalo 16,11 % žáků. Pokud se zaměříme na porovnání výsledků dívek a chlapců, vyššího skóre dosahovala většina děvčata. Nejnižší počet získaných bodů byla hodnota 1 bod, které dosáhl jeden chlapec, a dvě dívky získaly pouhé 2 body. Celkově zvládnout

test na 80 % při zcela správném splnění se podařilo pouze 6,67 % žáků, což jsou neuspokojivé výsledky.

Průměrný počet získaných bodů zjistíme z Tabulky 3., která nám uvádí průměrný počet získaných bodů za zcela správné splnění u celého souboru i s přepočtem na procenta úspěšnosti a dále můžeme porovnat rozdíl ve výsledcích u dívek a chlapců.

Tabulka 3. Průměrný počet získaných bodů za zcela správné splnění v testu

Průměrný počet získaných bodů za zcela správné splnění	Počet N	Průměr r	Přepočet na úspěšnost splnění v %	Minimum	Maximum
Dívky	90	10,02	62,64	2,00	14,00
Chlapci	90	8,81	55,07	1,00	13,00
Celkem	180	9,42	58,85	1,00	14,00

Při důkladnějším pohledu do Tabulky 3., můžeme konstatovat, že zvládnutí testu při zcela správném splnění všech úloh bylo vykalkulováno na hranici 58,85 % (tzn. průměrný počet bodů 9,42). S ohledem na pohlaví můžeme říci, že dívky v tomto celkovém vyhodnocení dopadly lépe a jejich průměrný počet bodů byl 10,02, což znamenalo úspěšnost na 62,64 %. Oproti tomu chlapci, měli nižší bodový zisk než celkovou průměrnou hodnotu a to 8,81 bodů (úspěšnost splnění 55,07 %). Výsledky nepotvrdily zvládnutí minimální úrovně alespoň u 80 % žáků, tuto úroveň zvládlo pouze 6,67 % žáků.

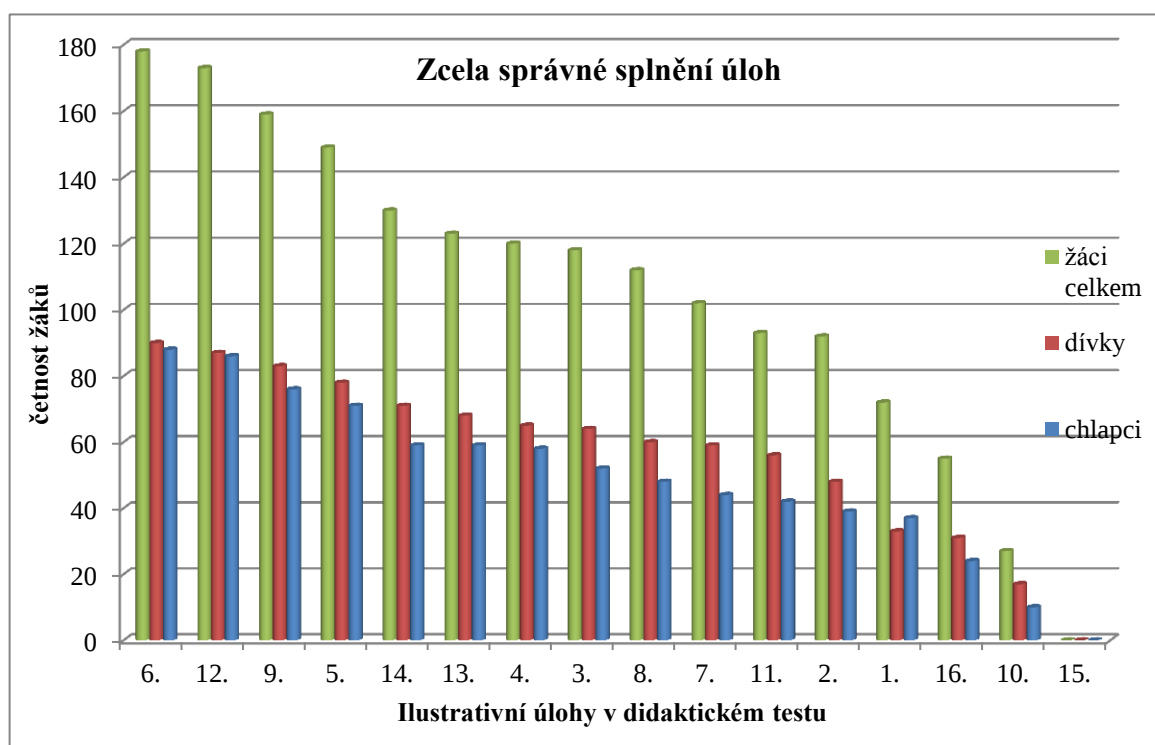
Dalším kritériem, které nám může posoudit úspěšnost žáků v testu, je průměrný zisk váženého skóre, které žáci získávali za každou správnou zodpovězenou podotázku. Podle našich předpokladů, by tyto výsledky měly být uspokojivější než předchozí. Přehled průměrných hodnot je zapsán do Tabulky 4.

Tabulka 4. Průměrný počet získaných vážených bodů v testu

Průměrný počet získaných vážených bodů v didaktickém testě	Počet N	Průměr r	Přepočet na úspěšnost splnění v %	Minimum	Maximum
Dívky	90	68,34	78,56	24,00	82,00
Chlapci	90	69,32	79,68	27,00	83,00
Celkem	180	70,04	80,51	24,00	83,00

Celková průměrná úspěšnost v didaktickém testu s ohledem na vážené body dosáhla hranice 80,51 %. Tento výsledek je více potěšující než předchozí. Ukazuje nám, že žáci dle váženého skóre zvládli dosáhnout minimální úrovně. Výsledky s ohledem na pohlaví, v posouzení s váženým skórem, byly opačné, než v posouzení výsledků podle zcela správného splnění. Lépe si vedli chlapci, kdy jejich úspěšnost byla 79,68 %, oproti tomu dívky uspěly na 78,56 %, ale tento rozdíl je zanedbatelný.

Nyní se podíváme na úspěšnost splnění jednotlivých úloh v testu, které ověřovaly konkrétní OV dle RVP ZV, 2017. Celkové shrnutí zcela správných úloh u všech žáků uvádíme v Grafu 2. Podrobnější výsledky i s ohledem na pohlaví reprezentuje Tabulka 5., kde je šedivou barvou zvýrazněná úloha s nejmenší a největší úspěšností.

Graf 2. Zcela správné splnění úloh v testu celkově i s ohledem na pohlaví

Tabulka 5. Zcela správné splnění jednotlivých úloh v testu

Zcela správné splnění testové úlohy vztahující se k OV:	Zcela správné splnění u žáků celkově				Zcela správné splnění u dívek				Zcela správné splnění u chlapců			
	ano	%	ne	%	ano	%	ne	%	ano	%	ne	%
OV 1	72	40,00	108	60,00	33	36,67	57	63,33	39	43,33	51	56,66
OV 2	92	51,11	88	48,89	48	53,33	42	46,67	44	48,89	46	51,11
OV 3	118	65,56	62	34,44	59	65,56	31	34,44	59	65,56	31	34,44
OV 4	120	66,67	60	33,33	68	75,56	22	24,44	52	57,78	38	42,22
OV 5	149	82,78	31	17,22	78	86,67	12	13,33	71	78,89	19	21,11
OV 6	178	98,89	2	1,11	90	100,00	0	0,00	88	97,78	2	2,22
OV 7	102	56,67	78	43,33	60	66,67	30	33,33	42	46,67	48	53,33
OV 8	112	62,22	68	37,78	64	71,11	26	28,89	48	53,33	42	46,67
OV 9	159	88,33	21	11,67	83	92,22	7	7,78	76	84,44	14	15,56
OV 10	27	15,00	153	85,00	17	18,89	73	81,11	10	11,11	80	88,89
OV 11	93	51,67	87	48,33	56	62,22	34	37,78	37	41,11	53	58,89
OV 12	173	96,11	7	3,89	87	96,67	3	3,33	86	95,56	4	4,44
OV 13	123	68,33	57	31,67	65	72,22	25	27,78	58	64,44	32	35,56
OV 14	130	72,22	50	27,78	71	78,89	19	21,11	59	65,56	31	34,44
OV 15	0	0,00	180	100,00	0	0,00	90	100,00	0	0,00	90	100,00
OV 16	55	30,56	125	69,44	31	34,44	59	65,56	24	26,67	66	73,33

Nejčastěji žáci zcela správně splnili úlohu č. 6 (98,89 % žáků) a 12 (96,11 % žáků). Tyto dvě úlohy však nebyly zaměřeny na kognitivní znalosti žáků, ale pouze ověřovaly afektivní složku žákovy osobnosti. Žáci měli z nabídky vybrat a seřadit 5 hodnot, které upřednostňují ve svém životě (úloha 6) a u svého budoucího partnera (úloha 12). Žák získal plný počet bodů za doplnění hodnot do tabulky. Tyto dvě úlohy byly i nejčastěji zodpovězeny správně, jak u dívek, tak u chlapců. Úlohy dopadly nejlépe i v předchozím

testování, které realizovala PdF UP v Olomouci jako „Výzkum úrovně osvojeného kurikula žáky ZŠ ve Výchově ke zdraví“, avšak v tomto testování byly tyto dvě úlohy jediné, které překonaly hranici správného splnění více než 80 % žáky (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016). Což v našem výzkumu bylo ještě ve třech případech a to u OV 5, 9 a 14. Naše úlohy byly předělány do minimální úrovně a tak se i předpokládalo, že výsledky budou lepší.

Naopak nejhůře skončila úloha č. 15, ověřující OV 15, kterou nikdo z probandů neměl úplně správně. Podmínka pro zcela správné splnění bylo uvést 5 prvků jízdního kola, které jsou pro jízdu na komunikacích povinné. Pokud žáci uvedli všech pět věcí a byly správně, získali 5 bodů a tuto úlohu měli tak zcela správně. Avšak žáci nejčastěji uváděli jako povinnou výbavu kola přilbu či helmu, nafouklé kolo, zvonek, sedlo, blatníky, atd. Většina z příkladů nebyla povinná výbava kola. Spoustu z těchto možností patřilo do doporučené výbavy, ale toto kritérium jsme nebrali v potaz. Špatný výsledek mohl být způsoben tím, že problematice dopravní výchovy se více věnuje na 1. stupni, kdy žáci začínají jezdit na komunikacích sami bez doprovodu a na 2. stupni se tímto tématem příliš nezabývá. Další příčinu vidíme v tom, že tato úloha byla umístěna ke konci testu, žáci museli všechny možnosti vypisovat, což některé mohlo odradit a úlohu přeskočit. To se stalo u 17 % žáků (31 respondentů), kteří otázku nezodpověděli.

Druhá nejméně správně zodpovězená úloha byla č. 10 (ověřující OV 10), jež se týkala problematiky správného držení těla. Tuto úlohu zvládlo zcela správně splnit pouze 15 % žáků. Problém u této otázky bylo to, že žáci za prvé měli vybrat charakteristiky držení těla a zařadit je do kolonky, jestli patří ke správnému či nesprávnému držení těla, a za druhé měli ke každému přiřadit sami jednu další charakteristiku. A právě druhou část otázky málo kdo z žáků splnil a tak nemohl získat plný počet vážených bodů, což bylo 8, a to byla podmínka pro zcela správné splnění úlohy.

4.2 Analýza výsledků úlohy č. 11

Následující podkapitola je věnovaná podrobné analýze výsledků úlohy č. 11 v didaktickém testu, která se zabývala problematikou sexuální výchovy. Tato úloha se váže k očekávanému výstupu VZ-9-11 podle RVP ZV, 2017 a jeho přesné znění je „*VZ-9-1-11 respektuje změny v období dospívání, vhodně na ně reaguje; kultivovaně se chová k opačnému pohlaví;*“ (RVP ZV, 2017, s. 94). Úloha podle dokumentu *Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání- Výchova ke zdraví* (Tupý,

Hřivnová a Marádová, 2016) patří k úlohám minimální úrovně a měli by ji splnit všichni žáci - minimálně 80-90 % žáků. Tato úloha ověřuje žakovu znalost terminologie a vývojových změn týkající se období puberty s důrazem na pohlavní zrání a na období těhotenství. Otázky týkající se dospívání dívek, dospívání chlapců a těhotenství jsou rovnoměrně rozloženy a tematicky seřazeny (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016). Úloha byla součástí dřívějšího testování, avšak v náročnější verzi, obsahovala 15 podotázek, které nebyly tematicky seřazeny. I tak žáci tuto úlohu zvládali průměrně na hranici úspěšnosti 70-80 %. V úloze byly zároveň použity stejné výroky, které byly i v našem testování, a žáci je zodpovídali správně s úspěšností nad 80 % (Hřivnová, 2018). Úloha této varianty, která byla totožná s úlohou minulého testování, se nyní nachází až v excelentní úrovni.

Naše testová úloha je zredukovaná na 7 podotázek, které byly seřazeny podle témat a očíslovány. Žáci měli určit, zda jsou dané tvrzení jednotlivých podotázek pravdivé (ANO) či nepravdivé (NE). Maximální počet vážených bodů byl 7 bodů, což bylo zároveň i podmínkou pro zcela správné splnění této úlohy. Přesné zadání i s doplněním správných odpovědí uvádíme v Tabulce 6.

Tabulka 6. Zadání testové úlohy č. 11 ověřující OV 11

Zadání: 11. Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivá (ANO), či nepravdivá (NE). Zvolenou odpověď označ křížkem:

	Tvrzení	ANO	NE
1.	Mužský hormon testosteron ovlivňuje také růst vousů a svalové hmoty.	X	
2.	Mužská pohlavní buňka se označuje jako spermie.	X	
3.	U chlapců se v pubertě objevuje mutace hlasu způsobená růstem hrtanu.	X	
4.	Intimní hygiena se týká pouze žen.		X
5.	Mezi druhotné pohlavní znaky u dívky patří ochlupení zevního genitálu, podpaží a růst prsou.	X	
6.	Před a po zavedení menstruačního tamponu je třeba si umýt ruce.	X	
7.	Konzumace alkoholu v těhotenství může vážně poškodit plod.	X	

Zcela správné splnění této úlohy, tzn., že žáci správně určili u všech podotázek správně, zda se jednalo o pravdivé či nepravdivé tvrzení, splnilo 93 žáků (51,67 %) (z toho bylo 56 dívek (62,22 %) a 37 chlapců (41,11 %)). Jak můžeme vidět, úspěšnější v celkovém splnění této úlohy byla děvčata, jelikož ani polovina chlapců neměla tuto úlohu zcela správně splněnou. Dané výsledky uvádíme v Tabulce 7.

Tabulka 7. Zcela správné splnění testové úlohy č. 11 celkově a s ohledem na pohlaví

Zcela správné splnění testové úlohy 11 (OV VZ-9-11)	Četnost zcela správných odpovědí celkem		Četnost špatných odpovědí celkem		Četnost zcela správných odpovědí u dívek		Četnost špatných odpovědí u dívek		Četnost zcela správných odpovědí u chlapců		Četnost špatných odpovědí u chlapců	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Urči, zda jsou tvrzení pravdivá či nepravdivá	93	51,67	87	48,33	56	62,22	34	37,78	37	41,11	57	58,89

Ani u této úlohy, se většině žáků při zcela správném splnění úlohy nepodařilo překonat hranici úspěšnosti 80 % a splnit tak minimální úroveň. Jak můžeme vidět u dalšího porovnání výsledků této úlohy (Tabulka 8.), výsledky jsou úspěšnější než při předchozích zhodnocení. Tyto výsledky se tvořily pomocí dosažených vážených bodů, které získávali žáci za každou správně zodpovězenou podotázku. Žáci mohli nejvíce získat 7 vážených bodů. Pokud neurčili ani jedno tvrzení v rámci úlohy správně, nezískali žádný vážený bod. Průměrný počet získaných vážených bodů uvádíme v Tabulce 8.

Tabulka 8. Průměrný počet získaných vážených bodů v testové úloze č. 11

Průměrný počet získaných vážených bodů v testové úloze 11 (OV VZ-9-11)	Počet N	Průměr r	Přepočet na úspěšnost splnění v %	Minimum	Maximum
Dívky	90	6,54	93,43	1,00	7,00
Chlapci	90	6,01	85,86	0,00	7,00
Celkem	180	6,26	89,43	0,00	7,00

Průměrný počet vážených bodů byl u všech žáků 6,26; což znamená, že v průměru byli žáci úspěšní na 89,43 %. Většina žáků tak splnila tuto úlohu a dokázala, tak zvládnout minimální úroveň OV VZ-9-11 stanovenou v dokumentu *Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání- Výchova ke zdraví*. Průměrný výsledek dívek (6,54) byl o něco lepší než chlapců (6,01). Žáci celkově v této úloze získali nejvíce 7 bodů a na druhé straně byly výsledky s 0 vážených bodů.

Celkové zastoupení všech získaných bodů, shrnujeme v Tabulce 9., která nám opět potvrzuje, že většina žáků (86,11 %) dosáhla více jak 80 % bodů u této úlohy.

Tabulka 9. Počet získaných vážených bodů v úloze č. 11

Počet získaných bodů v úloze 11	Přepočet bodů na úspěšnost splnění úlohy 11 v %	Četnost u žáků celkem	Relativní četnost u žáků celkem %	Kumulativní četnost u žáků celkem	Četnost u dívek	Relativní četnost u dívek %	Kumulativní četnost u dívek	Četnost u chlapců	Relativní četnost u chlapců %	Kumulativní četnost u chlapců
7	100	93	51,67	651	56	62,22	392	37	41,11	259
6	86	62	34,44	1023	31	34,44	578	31	34,44	445
5	71	17	9,44	1108	1	1,11	583	16	17,78	525
4	57	4	2,22	1124	0	0,00	583	4	4,44	541
3	43	0	0,00	1124	0	0,00	583	0	0,00	541
2	33	1	0,56	1126	1	1,11	585	0	0,00	541
1	20	1	0,56	1127	1	1,11	586	0	0,00	541
0	0	2	1,11	1127	0	0,00	586	2	2,22	541
Σ	-----	180	100	1127	90	100,00	586	90	100,00	541

Celkem 155 žáků, což je 86 %, získalo v této úloze 7 nebo 6 bodů a překonalo tak hranici úspěšnosti 80 %. Větší rozdíl je však ve výsledcích dívek a chlapců. Kdy naprostá většina dívek (96,66 %) dosáhla 7 a 6 bodů a splnila tak minimální úroveň jedenáctého očekávaného výstupu. U chlapců bylo procento úspěšnosti nižší, jelikož 75,55 % chlapců dosáhlo na tuto hranici úspěšnosti a získali 7 nebo 8 bodů. Co se týká spodní hranice úspěšnosti, dva chlapci dosáhli minimálního možného bodového skóre 0 bodů a jedna dívka získala pouhý 1 bod. Tyto výjimečně špatné výsledky mohly být způsobeny neochotou žáků spolupracovat a didaktický test vyplnit, jelikož podobné výsledky byly i v totožných případech v jiných úlohách.

Jednotlivé výroky zahrnuté v úloze, byly buď pravdivé (odpověď ANO) nebo nepravdivé (odpověď NE). Žáci měli na základě kritického myšlení rozhodnout, zda je správně jedna možnost nebo druhá, a u výroku zakřížkovat danou možnost. Jednotlivé výroky jsou přepsány do Tabulky 10., společně s celkovou četností odpovědí žáků. Správné odpovědi jsou vyznačeny šedivou barvou.

Tabulka 10. Četnost odpovědí u jednotlivých tvrzení v úloze č. 11

Tvrzení	ANO		NE		NEZODPOVĚŽENO	
	n	%	n	%	n	%
1. Mužský hormon testosteron ovlivňuje také růst vousů a svalové hmoty.	141	78,33	32	17,78	7	3,89
2. Mužská pohlavní buňka se označuje jako spermie.	172	95,56	5	2,78	3	1,67
3. U chlapců se v pubertě objevuje mutace hlasu způsobená růstem hrtanu.	163	90,56	12	6,67	5	2,78
4. Intimní hygiena se týká pouze žen.	11	6,11	165	91,67	4	2,22
5. Mezi druhotné pohlavní znaky u dívky patří ochlupení zevního genitálu, podpaží a růst prsou.	158	87,78	16	8,89	6	3,33
6. Před a po zavedení menstruačního tamponu je třeba si umýt ruce.	161	89,44	11	6,11	8	4,44
7. Konzumace alkoholu v těhotenství může vážně poškodit plod.	165	91,67	12	6,67	3	1,67

Největší četnost správných odpovědí jsme zaznamenali u výroku, který se týkal dospívání chlapců a jednalo se o výrok č. 2 „*Mužská pohlavní buňka se označuje jako spermie*“, který za správný označilo 172 žáků (95,56 %). Dalšími výroky s vysokou četností byly výroky č. 4 a 7, které správně označilo stejné množství žáků (165 žáků = 91,67 %). Tento fakt nám poukazuje na to, že žáci ovládají všechny tři témata zkoumající v této úloze – dospívání chlapců, dospívání dívek a těhotenství, jelikož s nejvyšší četností správně zodpovězených otázek byly právě výroky s odlišnou tematikou. Nejmenší četnost správně zodpovězených odpovědí se vyskytovala u tvrzení č. 1 „*Mužský hormon testosteron ovlivňuje také růst vousů a svalové hmoty*“. Ale ani tady nebyly výsledky nějak závratně špatné. Většina žáků (87,89 %) na tento výrok odpověděla správně.

Pokud se podíváme na správnost výroků s ohledem na pohlaví (Tabulka 11.), opět se nám potvrdí obdobná situace jako v předchozí tabulce.

Tabulka 11. Četnost odpovědí u jednotlivých tvrzení v úloze č. 11 s ohledem na pohlaví

Tvrzení	Četnost odpovědí ANO u dívek		Četnost odpovědí NE u dívek		Četnost nezodpovězené subotážky u dívek		Četnost odpovědí ANO u chlapců		Četnost odpovědí NE u chlapců		Četnost nezodpovězené subotážky u chlapců	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	75	83,33	14	15,56	1	1,11	62	68,89	14	15,56	14	15,56
2.	89	98,89	0	0,00	1	1,11	75	83,33	5	5,56	10	11,11
3.	86	95,56	3	3,33	1	1,11	71	78,89	7	7,78	12	13,33
4.	5	5,56	84	93,33	1	1,11	6	6,67	73	81,11	11	12,22
5.	81	90,00	7	7,78	2	2,22	72	80,00	6	6,67	12	13,33
6.	87	96,67	1	1,11	2	2,22	66	73,33	10	11,11	14	15,56
7.	83	92,22	6	6,67	1	1,11	74	82,22	6	6,67	10	11,11

Jak u dívek, tak i u chlapců se největší četnost správných odpovědí se vyskytovala u tvrzení č. 2. A jinak tomu ani nebylo u podotážky s nejmenší četností, která se u obou pohlaví vyskytla u tvrzení č. 1. Je pozoruhodné, že tuto otázku lépe zodpověděly dívky (83,33 %), i přestože se týkala dospívání chlapců. U chlapců tuto správnou odpověď uvedlo pouze 68, 89 %. Nižší počet správných odpovědí u chlapců může být způsoben nepoměrem nezodpovězené podotážky u dívek (pouhé 1,11 %) a u chlapců dokonce 15,56 %, což mohlo být způsobeno tím, že chlapci nebrali testování tak vážně jako děvčata.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit úroveň osvojeného kurikula u žáků 9. ročníků základních škol ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví. Aby mohl být tento cíl naplněn, potřebovali jsme uskutečnit výzkumné šetření. Výzkumné šetření jsme provedli v květnu a červnu 2018 pomocí didaktických testů, které nám byly poskytnuty od vedoucí práce doc. Mgr. Michaely Hřivnové, PhD. Jelikož nám pět základních škol umožnilo šetření zrealizovat, mohl tak být naplněn i hlavní cíl práce. Výzkumu se zúčastnilo 180 žáků devátých ročníků z Olomouce, z toho bylo 90 dívek a 90 chlapců. Výzkumnému šetření předcházela teoretická východiska, která pojednávala o kurikulárních dokumentech, standardech základního vzdělávání, ale také o samotné Výchově ke zdraví včetně sexuální výchovy.

Výsledky didaktického testu jsme dále analyzovali a zjistili jsme, že žáci našeho souboru nedokázali zvládnout test na 80-100 % úspěšnosti, i přestože byl sestaven na minimální úrovni. V první části jsme se zabývali souhrnnými výsledky testů (u všech respondentů a s ohledem na pohlaví), podle zcela správného splnění a dle váženého skóre. Průměrný počet získaných bodů za zcela správné splnění všech úloh v didaktickém testu (zcela správné splnění úlohy znamenalo, že žáci měli všechny podotázky dané úlohy správně) byl 9,42 bodů = 58,85 % z 16 možných bodů. S ohledem na pohlaví se vyskytl rozdíl. Dívky získaly vyšší průměrný počet (10,02 bodů, 62,64 %) než chlapci (8,81 bodů, úspěšnost v testu 55,07 %). Pouze 6,67 % žáků překonalo hranici úspěšnosti 80 %. Pokud se zaměříme na vážené body, které žáci získávali za správné zodpovězení jednotlivých podotázek, musíme podotknout, že výsledky dopadly lépe. Celkový průměr získaných vážených bodů, z maxima možných 87 bodů, činil 70,04 bodů, což znamenalo 80,51 % úspěšnosti. S ohledem na pohlaví nebyl zaznamenán velký rozdíl, chlapci byli v průměru úspěšnější na 79,68 % a dívky na 78,56 %.

V další části jsme analyzovali úlohy s nejvyšší a nejnižší úspěšností u žáků. Za nejčastěji zcela správně zodpovězené úlohu jsme označili úlohu č. 6, ověřující OV 6 (98,89 % žáků splnilo úlohu správně), a úlohu č. 12, kde OV 12 splnilo 96,11 % žáků. Tyto obě úlohy však neověřovaly kognitivní znalosti žáků, ale byly zaměřené na afektivní složku osobnosti žáka, kdy žáci měli vybrat pět hodnot a faktorů, které považují za nejdůležitější ve svém životě a při výběru budoucího partnera. Naopak zcela nejhůře

dopadlo splnění OV 15, který detekovala úloha č. 15 a zaměřovala se na povinné prvky jízdního kola, jež jsou pro jízdu na komunikaci povinné. Tuto úlohu nesplnil nikdo zcela správně a tak úspěšnost úlohy byla nulová. Druhá nejhůře zodpovězená otázka, ověřovala OV 10, kdy v úloze č. 10 měli žáci rozhodnout o správném a nesprávném držení těla a úspěšně to zvládlo pouze v 15 % žáků.

Podrobněji jsme zpracovali výsledky úlohy č. 11, která se zabývala problematikou sexuální výchovy, jež je začleněna mimo jiné do 11. očekávaného výstupu. Pokud vezmeme v potaz průměrný zisk bodů váženého skóre, tak s touto úlohou neměli žáci výrazné problémy. Celková průměrná hodnota zůstala těsně pod hranicí úspěšnosti 90 %, kdy žáci získali průměrný počet bodů 6,26 z maximálních 7 bodů, což znamenalo úspěšnost v této konkrétní úloze 89,43 %. Rozdíly mezi pohlavím byly minimální - dívky 6,54 bodů = 93,43 %, chlapci 6,01 bodů = 85,86 %. Avšak pokud se podíváme na zcela správné splnění úlohy, znovu se nám potvrdí fakt, že výsledky jsou horší než u vážených bodů. Tuto úlohu zcela správně zodpovědělo 51,67 % žáků. S ohledem na pohlaví se nám dostavily výraznější rozdíly než v předchozím hodnocení, a děvčata byla úspěšnější (62,22 %). Chlapci úlohu zcela správně splnili s úspěšností 41,11 %.

Pokud se zaměříme na porovnání získané úrovně vědomostí ve Výchově ke zdraví s ohledem na pohlaví, musíme podotknout, že ve většině případů byly rozdíly mezi dívkami a chlapci zanedbatelné. V ojedinělých případech byly rozdíly patrnější, a tyto výsledky ukazovaly ve prospěch dívek. Důvody, které k tomu mohly vést, jsme zmiňovali v kapitole Analýza výsledků a diskuze. Všem žákům se však během vzdělávání má dostávat stejné a předepsané učivo a měli mít shodné podmínky pro vyplnění testu. Z výsledků našeho šetření však vychází, že žáci zkoumaného souboru na konci 9. ročníku nemají plnohodnotné znalosti ve Výchově ke zdraví, které by měly vyplývat z očekávaných výstupů v RVP ZV a z dokumentu *Metodické komentáře a úlohy a ke standardům pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví*.

Přínos výsledků našeho šetření a celé této práce pro praxi vidíme v tom, že by mohla být inspirací pro pedagogy, kteří by se chtěli zaměřit na očekávané výstupy, které při našem testování dopadly nejhůře. Celkově by se měl proměnit přístup ve vnímání Výchovy ke zdraví a navýšit časová dotace oboru. Toto by umožnilo pedagogům VkZ rovnoměrně rozčlenit veškerý vzdělávací obsah tohoto oboru a soustavně nabalovat učivo v každém ročníku. Naše práce by dále mohla být návrhem pro další výzkum, který by mohl ověřit úroveň znalostí žáků ve VkZ v rámci optimální úrovně, jelikož my jsme se zaměřili pouze na minimální úroveň, kterou by měla zvládnout většina žáků.

Shrnutí / Summary

Diplomová práce se zabývá evaluací vzdělávacích výsledků žáků 9. ročníků ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví. Teoretická východiska pojednávají o kurikulárních dokumentech, standardech základního vzdělávání, ale také o samotné Výchově ke zdraví včetně sexuální výchovy. Pro výzkum jsme zvolili metodu výzkumného šetření pomocí didaktických testů, které jsme předložili zkoumanému souboru 180 žáků 9. ročníků pěti základních škol v Olomouci. Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit úroveň osvojeného kurikula u žáků 9. ročníků základních škol ve Výchově ke zdraví. Šetření poukázalo na nedostatečnou úroveň znalostí žáků, která není v souladu s očekávanými výstupy v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Klíčová slova: vzdělávací obor Výchova ke zdraví, vzdělávací oblast Člověk a zdraví, kurikulum, Rámcový vzdělávací program, Vzdělávací standardy pro základní vzdělávání, očekávané výstupy, základní škola

This diploma thesis focuses on the educational results evaluation of the 9th grade pupils in the educational area of Health education. The theoretical part deals with curricular documents, education standards for elementary education and subject Health education, including sex education. For the research we chose the method using didactic tests. The didactic tests were presented to the group of 180 pupils of the 9th grades at five different secondary schools in Olomouc. The main purpose of this thesis was to find out the level of the pupil's acquired curriculum in Health Education. The results of the research pointed to an insufficient level of pupil's knowledge, which is not consistent with the expected outputs from Framework Education Program for Elementary Education.

Key words: educational area Health Education, education area Human and Health, curriculum, Framework Educational Program, Education Standards for Elementary Education, Elementary school

Referenční seznam

- 1 About WHO: Constitution of WHO: principles. *World Health Organization* [online]. Geneva: WHO [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://www.who.int/about/mission/en/>
- 2 ALTMANOVÁ, Jitka. *Metodické komentáře ke standardům ZV - Český jazyk a literatura*. Metodický portál: Články, 09. 02. 2016, [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/20713/METODICKE-KOMENTARE-KE-STANDARDUM-ZV---CESKY-JAZYK-A-LITERATURA.html/>
- 3 *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (2011–2015)*. Praha: MŠMT, 2011. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-1>
- 4 DVOŘÁK, Dominik. *Standardy pro základní vzdělávání: odkud přicházejí, kde jsou, kam směřují?* Učitelské noviny, č. 23/2011.
- 5 FEINGOLD, R.S., HOLLAND-FIORENTINO, L. *Physical education in USA*. In Pühse, U., Gerber, M. (Eds.). *International Comparison of Physical Education : Concepts, Problems, Prospects*. Oxford : Meyer & Meyer Sport, 2005. ISBN 978-1-84126-161-0.
- 6 FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Vzdělávací oblast Člověk a zdraví v současné škole*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2885-1
- 7 FRANKLOVÁ, Zoja. *Standardy mají pomoci učitelům*. Metodický portál: Články, 11. 12. 2013, [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/17939/standardy-maji-pomoci-ucitelum.html/>
- 8 Halbheer, U & Reusser, Kurt. Outputsteuerung, Accountability, Educational Governance - Einführung in Geschichte, Begrifflichkeiten und Funktionen von Bildungsstandards. *Beiträge zur lehrerbildung*, 26 (3), 2008. 253-266.
- 9 Hlavní směry strategie vzdělávací politiky do roku 2020, Praha: MŠMT, 2013. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/26623?highlightWords=NAPIV>
- 10 HEIKINARO-JOHANSSON Pilvikki., TELAMA, Risto. *Physical education in Finland*. In Pühse, U., Gerber, M. (Eds.). *International Comparison of Physical Education : Concepts, Problems, Prospects*. Oxford : Meyer & Meyer Sport, 2005. ISBN 978- 1-84126-161-0.

- 11 HŘIVNOVÁ, Michaela. *Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví a jejich evaluace v prostředí pedagogické reality*. In E-pedagogium: nezávislý odborný časopis pro interdisciplinární výzkum v pedagogice, s ohledem na pedagogiku, speciální pedagogiku a didaktiky oborů. 1/2018. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018. ISSN 1213-7499, [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/ePedagogium/e-Pedagogium_1-2018online.pdf
- 12 HŘIVNOVÁ, Michaela. *Analýza a evaluace kurikula vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví*. Habilitační práce. Olomouc: PdF UP. 2018.
- 13 HŘIVNOVÁ, Michaela. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví v kurikulu 2. stupně základní školy*. In ŠTĚRBOVÁ, Dana a Miluše RAŠKOVÁ. *Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě I: pomáhající profese ve vztahu k sexualitě, včetně osob s mentálním postižením*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5025-4.
- 14 CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- 15 JANÍK, Tomáš a kol. *Kvalita školy a kurikula: od expertního šetření ke standardu kvality : [výzkumná zpráva]*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-86856-80-3.
- 16 JOURDAN, Dieder. *Health education in schools. The challenge of teacher training*. Inpes: France. 2011. ISBN 978-2-9161-9231-4.
- 17 KALÁČKOVÁ, Tereza. *Sexuální výchova na základní škole ano nebo ne?* Diplomová práce (vedoucí práce Michaela Hřivnová). Olomouc: PdF UP. 2013.
- 18 KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
- 19 KLIEME, E a kol. (2003) In Halbheer, U & Reusser, Kurt. (2008). *Outputsteuerung, Accountability, Educational Governance*. Einführung in Geschichte, Begrifflichkeiten und Funktionen von Bildungsstandards. *Beiträge zur lehrerbildung*, 26 (3), 253-266
- 20 KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakl., 2010. ISBN 978-80-7235-446-7

- 21 KRAHULCOVÁ, Monika. *Výchova ke zdraví na 2. stupni základních škol očima žáků v Pardubickém kraji*. Bakalářská práce (vedoucí práce Michaela Hřivnová). Olomouc: PdF UP. 2017.
- 22 KUBRICHTOBÁ, Lenka. In ŠTELFFOVÁ, Jaroslava. *Sexuální výchova ano, nebo ne?* Učitelské noviny, č. 08/2012.
- 23 Kurikulum – výklad hesla. Metodický portál: Wiki. Pedagogický lexikon. 2011. [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/K/Kurikulum
- 24 MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-7315-175-1
- 25 MARÁDOVÁ, Eva. *Výchova ke zdraví: školní vzdělávací program: metodická příručka pro 6.-9. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-973-4.
- 26 MARÁDOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z didaktiky výchovy ke zdraví*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-662-8
- 27 MATUŠ, Vladimír a Pavla BEDNÁŘOVÁ. *Metodika výuky výchovy ke zdraví na 2. stupni základních škol z pohledu pedagogické praxe - náměty pro začínajícího učitele*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-434-1.
- 28 McKinsey&Company. *Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení*. Praha: McKinsey&Company, 2010. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: https://www.mckinsey.com/cz/~media/McKinsey/Locations/Europe%20and%20Middle%20East/Czech%20Republic/Our%20work/McKinsey_pro_bono_skolstvi.ashx
- 29 Metodické komentáře. Metodické komentáře a úlohy ke standardům pro základní vzdělání (soubor dokumentů pro jednotlivé vzdělávací obory). Národní vzdělávací ústav. Praha. 2016. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/metodicke-komentare>
- 30 MUŽÍKOVÁ, Leona. *Východiska k implementaci výchovy ke zdraví do školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. 2008, [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/lj75f/>
- 31 OBST, Otto. *Obecná didaktika*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 9788024451411

- 32 PERNICOVÁ, Hana, Průvodce výchovou ke zdraví. Učitelské listy. 2005, č. 3, příloha Ratolesti podpory zdraví ve školách ČR [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <http://www.vychovakezdravi.cz/download/file/spz003.pdf>
- 33 PERNICOVÁ, Hana. Rozpracování vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví do ŠVP - aktualizovaná verze. Metodický portál: Články [online]. 29. 01. 2008, [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1934/ROZPRACOVANI-VZDELAVACIHO-OBORU-VYCHOVA-KE-ZDRAVI-DO-SVP---AKTUALIZOVANA-VERZE.html/>
- 34 PRÁŠILOVÁ, Michaela. Tvorba vzdělávacího programu. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-712-7.
- 35 PROCHÁZKA, Ivo. *Sexualita a vybrané pojmy vztahující se k sexuálními otázkám a oblastem*. In ŠTĚRBOVÁ, Dana a Miluše RAŠKOVÁ. *Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě I: pomáhající profese ve vztahu k sexualitě, včetně osob s mentálními postižením*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5025-4.
- 36 Průvodce upraveným RVP ZV. Metodický portál: digifolio. 2014. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6433>
- 37 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. MŠMT. [cit. 2019-03-02] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>
- 38 RYBÁŘOVÁ, Michaela za APZŠ. *Stanovisko APZŠ ČR ke standardům a testování v 5.a 9.třídách*. Učitelské noviny, č. 5/2011.
- 39 Standard základního vzdělávání. MŠMT (1995). Věstník MŠMT ČR, 9/1995. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/standard-zakladniho-vzdelavani-cj-20819-95-26-ze-dne-22-8-1995-zverejnen-ve-vestniku-msmt-sesit-9-1995>
- 40 Standard základního vzdělávání včetně Pokynů MŠMT ČR k využití Standardu základního vzdělávání, Doplnku ke Standardu základního vzdělávání. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-602-6.
- 41 Standardy pro základní vzdělávání. Národní ústav pro vzdělávání, 2012. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/standardy-pro-zakladni-vzdelavani>
- 42 Standardy pro základní vzdělávání. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, 2012. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/standardy-pro-zakladni-vzdelavani-1>

- 43 Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví, pracovní verze. 2013. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/17383/vychova_ke_zdravi.pdf
- 44 Standardy. Metodický portál RVP. Metodická portál inspirace a zkušenosti učitelů. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=9832>
- 45 Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví. Fridrichová, Hřivnová, Kubrichtová, Panošová a Tup. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. 2015 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=67503&view=9832>
- 46 Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, Praha: MŠMT, 2014. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf
- 47 Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, Praha: MŠMT, 2019. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030?highlightWords=Strategie+vzd%C4%9Bl%C3%A1vac%C3%AD+politiky+roku+2020>
- 48 TRNA, Jan.: Vzdělávací standardy pro základní a střední školy. Pedagogika, 46, 1996, č. 4, s. 349-353. (ISSN 3330-3815) [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: https://is.muni.cz/repo/194418/Vzdelavaci_standardy_pro_zakladni_a_stredni_skoly.pdf
- 49 TUPÝ, Jan. *Tvorba kurikulárních dokumentů v České republice: historicko-analytický pohled na přípravu kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání v letech 1989-2013*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-210-6740-0.
- 50 TUPÝ, Jan. *Tvorba kurikulárních dokumentů v České republice: historicko-analytický pohled na přípravu kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání v letech 1989-2017*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-210-8997-6.
- 51 TUPÝ, Jan. *Metodické komentáře a úlohy ke Standardům ZV – Výchova ke zdraví*. Metodický portál: Články. 14. 03. 2017, [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/21331/METODICKE-KOMENTARE-A-ULOHY-KE-STANDARDUM-ZV---VYCHOVA-KE-ZDRAVI.html/>
- 52 TUPÝ, Jan. (Ed.), HŘIVNOVÁ, Michaela. A MARÁDOVÁ, Eva. *Metodické komentáře a úlohy a ke standardům pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví*.

- Praha: NÚV. 2016. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/21331/metodicke_komentare_a_ulohy_ke_standardum_zv_vychova_ke_zdravi.pdf
- 53 VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.
- 54 VESELÝ, Arnošt. *Vzdělávací standardy: správný krok špatným směrem aneb standardy nejsou standardizace*. Učitelské noviny, č. 10/2011.
- 55 VRÁNOVÁ, Věra. *Výchova k reprodukčnímu zdraví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2629-7.
- 56 WALTEROVÁ, Eliška. *Kurikulum: Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0846-6.
- 57 Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v aktuálním znění. [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2018>
- 58 ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4590-9

Seznam zkratk, tabulek, grafů a schémat

Seznam zkratk

(APZŠ) - Asociace pedagogů základního školství

(ČŠI) - Česká školní inspekce

(OV) – očekávaný výstup

(RVP) – Rámcový vzdělávací program

(RVP ZV) – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

(ŠVP) – školní vzdělávací program

(VkZ) – Výchova ke zdraví

(WHO) – World Health Organization - Světová zdravotnická organizace

Seznam tabulek

Tabulka 1. Přehled četností zkoumaného souboru	39
Tabulka 2. Celkový počet získaných bodů za zcela správné splnění úloh v testu.....	42
Tabulka 3. Průměrný počet získaných bodů za zcela správné splnění v testu.....	43
Tabulka 4. Průměrný počet získaných vážených bodů v testu	43
Tabulka 5. Zcela správné splnění jednotlivých úloh v testu.....	45
Tabulka 6. Zadání testové úlohy č. 11 ověřující OV 11	47
Tabulka 7. Zcela správné splnění testové úlohy č. 11 celkově a s ohledem na pohlaví.....	48
Tabulka 8. Průměrný počet získaných vážených bodů v testové úloze č. 11	48
Tabulka 9. Počet získaných vážených bodů v úloze č. 11	49
Tabulka 10. Četnost odpovědí u jednotlivých tvrzení v úloze č. 11	50
Tabulka 11. Četnost odpovědí u jednotlivých tvrzení v úloze č. 11 s ohledem na pohlaví.....	51

Seznam grafů

Graf 1. Počet získaných bodů za zcela správné splnění úloh v testu s ohledem na pohlaví.....	41
Graf 2. Zcela správné splnění úloh v testu celkově i s ohledem na pohlaví.....	44

Seznam schémat

Schéma 1. Systém kurikulárních dokumentů (RVP ZV, 2017, s. 5)	13
Schéma 2. Obtížnost ilustrativních úloh (Tupý, Hřivnová a Marádová, 2016, s. 4)	34

Seznam příloh

Příloha 1. Dotazník, který byl předložen žákům 9. tříd základních škol v Olomouci

Příloha 2. Očekávané výstupy a učivo vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví (RVP ZV, 2017, s. 94 – 96)

Přílohy

Příloha 1. Dotazník, který byl předložen žákům 9. tříd základních škol v Olomouci

Vážení žáci,

prosíme Vás o vyplnění předloženého testu z Výchovy ke zdraví. Cílem je zhodnotit splnění očekávaných výstupů tohoto vzdělávacího oboru dle základního vzdělávacího dokumentu Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, verze 2013 a 2016 a dokumentu Metodické komentáře a úlohy ke standardům pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví (2016).

Veškeré zpracování vašich odpovědí je anonymní.

Na test máte časový limit max. 60 minut.

Na jednotlivá zadání odpovídejte následujícím způsobem:

- U položek vyžadujících zvolení správné odpovědi Vámi vybranou odpověď označte křížkem (X). V případě opravy přeškrtněte křížek dvěma vodorovnými čarami (✕) a označte nově zvolenou odpověď křížkem.
- U položek vyžadujících odpověď ANO - NE označte v dané tabulce souhlasnou odpověď křížkem (X). V případě opravy přeškrtněte křížek dvěma vodorovnými čarami (✕) a označte nově zvolenou odpověď křížkem.
- U položek vyžadujících spojení jednotlivých dvojic odpovědí je spojte čarou. V případě opravy čaru přeškrtněte a uveďte správné spojení.
- U položek vyžadujících jednoduché slovní vyjádření, případně uvedení zkratky, odpověď vepište do označeného prostoru.
- U výběrových (škálových) položek vytvořte výběr odpovědí dle vašeho uvážení.
- U položek vyžadujících barevné vyplnění postupujte dle zadání.

Děkujeme Vám za ochotu a Váš čas.

Za řešitelský tým

Mgr. Michaela Hřivnová, Ph.D.
Centrum výzkumu zdravého životního stylu
Katedry antropologie a zdravotní vědy
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Vaše pohlaví:

☐ dívka

☐ chlapec

1.

Spoj pojem se správnou definicí:

a) jedinec	1) Útvar tvořený dvěma nebo více osobami, které spojují společně vykonávané činnosti, vzájemná komunikace, společná očekávání i společná pravidla.
b) skupina	2) Souhrn osob, které mají společné ekonomické a politické zájmy, mohou mít i svou vlastní kulturu a instituce. Dané osoby mohou pocházet z různých etnických skupin, mohou mít různý věk, pohlaví, náboženské vyznání atd.
c) komunita	3) Každý člověk jednající samostatně.
d) společnost	4) Souhrn osob, které žijí v určitém vymezeném prostoru (obec, firma atd.), kde se setkávají a vykonávají každodenní aktivity.

2.

Uveď alespoň tři příklady chování, které přispívají k utváření dobrého sociálního klimatu (např. přátelství) nebo ho narušují (např. agresivita):

Příklady chování, které přispívají k vytváření dobrého sociálního klimatu	Příklady chování, které narušují sociální klima
1.	1.
2.	2.
3.	3.

3.

Podtrhni (označ) faktor (determinant), který má největší vliv na lidské zdraví:

- ☐ a) zdravotnická péče
- ☐ b) životní styl
- ☐ c) genetické faktory
- ☐ d) prostředí

4.

U následujících příkladů chování označ křížkem ty, které mohou podpořit zdraví dospívajících, a ty, které je mohou ohrozit či poškodit:

možné chování a jednání	možná podpora zdraví	možné ohrožení či poškození zdraví
kouření cigaret 5x denně		
konzumace ovoce a zeleniny 5x/den		
intenzivní pohybová aktivita 30 min./den		
jízda na kole bez přilby		
mytí rukou před jídlem		
každodenní sezení u televize více než 3 hodiny/den		
hlazení neznámého psa		
odmítnutí alkoholického nápoje		
řešení sporu fyzickou agresí (bitím)		
přejídání se sladkostmi		
pravidelné střídání práce a odpočinku		
pití energetických nápojů		

5.

Urči, která z nabízených možností správně charakterizuje primární prevenci:

- ☐a) primární prevence zabraňuje návratu nemoci,
- ☐b) primární prevence zmírňuje následky nemoci či jiného poškození zdraví,
- ☐c) primární prevence je předcházení nemoci či poškození zdraví.

6.

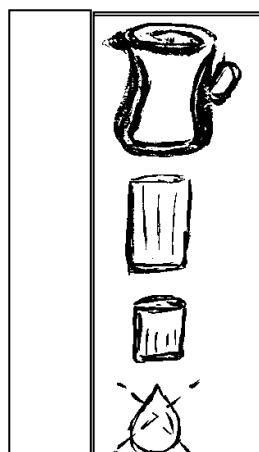
Z nabízených životních hodnot vyber pět, které považuješ za nejdůležitější, a sestav je v pořadí od nejvýznamnější po nejméně významnou:

nabídka životních hodnot	výběr životních hodnot
láska	1.
peníze	
zdraví	
partner/ka	
rodina	2.
sport	
dobré známky	
vzhled	
víra	3.
děti	
značkové oblečení a doplňky	
kamarádi	
koničky	4.
vzdělání	
povolání	
auto	
důvěra	5.
dům/byt	
zahraniční dovolená	

7.

Přiřaď k symbolům, které nápoje jsou pro tebe vhodné k časté, každodenní konzumaci (můžeš je pít bez obav celý den, *symbolem je džbán*), dále nápoje, které můžeš pít denně, ale jen v omezeném množství (*symbolem je větší sklenice, cca 0,5 l*), nápoje, které by sis měl(a) dopřát výjimečně (*symbolem je běžná sklenička, cca 0,2 l*), a nápoje, které by do tvého pitného režimu neměly patřit vůbec (*symbolem je přeškrtnutá kapka*).

kolové nápoje černý čaj pivo a jiné alkoholické nápoje pitná voda

8.

Rozhodni, zda jsou následující tvrzení pravdivá (ANO), či nepravdivá (NE). Zvolenou odpověď označ křížkem:

Tvrzení		Ano	Ne
1	Střevní infekci může způsobit požití málo tepelně upraveného masa.		
2	Infekce HIV, způsobující nemoc AIDS, je vyléčitelné onemocnění.		
3	Existuje očkování proti viru, který způsobuje rakovinu děložního čípku.		
4	Před pohlavně přenosnými chorobami se lze chránit.		
5	Očkování proti rakovině děložního čípku nás chrání i před ostatními pohlavními chorobami		

9.

Zhodnot' níže uvedené faktory ovlivňující zdraví a vývoj jedince. V tabulce vybarvi zeleně políčka u pojmů, které vyjadřují pozitivní vlivy na zdraví nebo vývoj jedince, červeně vybarvi políčka u pojmů, které označují negativní vliv na zdraví nebo vývoj jedince:

	Agresivní chování		Láska		Radost
	Aktivní život		Lékařská péče		Rodinná pohoda
	Alergie		Nedostatečný odpočinek		Sexuální zdrženlivost
	Bezpečí		Očkování		Smog
	Drogy		Ochranné pomůcky		Správná výživa
	Dlouhodobý stres		Pitný režim		Šikana
	Dopravní nehoda		Podvýživa		Úraz
	Intimní hygiena		Povodeň		Vitaminy
	Kouření		Prevence		Závislost
	Nákaza virem HIV		Pravidelné cvičení		Zelenina

10.

Z níže uvedeného seznamu přiřaďte charakteristiky odpovídající správnému a nesprávnému držení těla. Ke správnému i nesprávnému držení přiřaďte sami jednu další charakteristiku:

Správné držení těla	Nesprávné držení těla

1. hlava vzpřímená, brada zatažená
2. břicho ochablé
3. zakřivení páteře zvětšené nebo oploštěné
4. lopatky neodstávají
5. břicho zatažené
6. hrudník plochý

11.

Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivá (ANO), či nepravdivá (NE). Zvolenou odpověď označ křížkem:

	Tvrzení	ANO	NE
1.	Mužský hormon testosteron ovlivňuje také růst vousů a svalové hmoty.		
2.	Mužská pohlavní buňka se označuje jako spermie.		
3.	U chlapců se v pubertě objevuje mutace hlasu způsobená růstem hrtanu.		
4.	Intimní hygiena se týká pouze žen.		
5.	Mezi druhotné pohlavní znaky u dívky patří ochlupení zevního genitálu, podpaží a růst prsou.		
6.	Před a po zavedení menstruačního tamponu je třeba si umýt ruce.		
7.	Konzumace alkoholu v těhotenství může vážně poškodit plod.		

12.

Z následujících faktorů ovlivňujících volbu budoucího životního partnera vyber pět, které považuješ za nejdůležitější, a zapiš je do připravených volných polí (1 = nejdůležitější; 5 = nejméně důležitý z vybraných pěti důležitých faktorů):

nabídka faktorů ovlivňujících výběr budoucího partnera	výběr faktorů
odpovědnost	1.
finanční zajištění	
zdravotní stav	
etnikum	2.
fyzická atraktivita	
smysl pro humor	
víra a příslušnost k náboženské skupině	3.
spolehlivost	
sex	
vzdělání	4.
věrnost	
povolání a společenské postavení	
důvěra	5.
hmotné zajištění (dům/byt, auto...)	
vztah ke zvířatům	
kamarádi a přátelé, se kterými se stýká	

13.

Každou z uvedených návykových látek označ písmenem L nebo N. L = legální (zákonem tolerovaná návyková látka), N = nelegální (zákonem zakázaná návyková látka). Vyber dvě zákonem tolerované a dvě zákonem zakázané návykové látky a napiš, proč jsou nebezpečné pro zdraví a jaká další rizika přináší jejich zneužívání:

Látka	L / N	Nebezpečnost látky
Alkohol		
Marihuana		
Heroin		
Káva		
Pervitin		
Extáze		
Tabák		
Kokain		
LSD		

14.

Existují pravidla, která jsou formulovaná jako „Desatero bezpečného internetu“. Tvým úkolem je doplnit na vynechaná místa v „desateru“ vhodná slova z níže uvedené nabídky:

1. Nedávej nikomu ..... Nevíš, kdo se skrývá za monitorem.
2. Neposílej nikomu, koho neznáš, svou ....., a už vůbec ne intimní.
3. Udržuj ..... k e-mailu i jinam v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.
4. Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární .....
5. Nedomlouvěj si ..... na internetu, aniž bys o tom řekl někomu jinému.
6. Pokud narazíš na ....., který tě šokuje, opusť webovou stránku.
7. Svěř se ....., pokud tě stránky uvedou do rozpaků nebo vyděsí.
8. Nedej šanci ..... Neotvírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.
9. Nevěř každé ....., kterou na internetu získáš.
10. Když se s někým nechceš ....., nebav se.

A. hesla	B. fotografii	C. adresu ani telefon	D. obrázek, video nebo e-mail	E. informaci
F. e-maily a vzkazy	G. schůzku	H. bavit	CH. virům	I. dospělému

15.

Vyjmenuj (vypiš) 5 prvků jízdního kola, které jsou pro jízdu na komunikacích povinné:

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

16.

Uved' alespoň 5 mimořádných událostí, které se mohou vyskytnout v ČR, přiřad' k nim možné příčiny jejich vzniku:

Mimořádná událost	Možné příčiny vzniku
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Děkujeme za spolupráci!

Příloha 2. Očekávané výstupy a učivo vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví (RVP ZV, 2017, s. 94 – 96)

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák

- **VZ-9-1-01** *respektuje přijatá pravidla soužití mezi spolužáky i jinými vrstevníky a přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v komunitě*
- **VZ-9-1-02** *vysvětlí role členů komunity (rodiny, třídy, spolku) a uvede příklady pozitivního a negativního vlivu na kvalitu sociálního klimatu (vrstevnická komunita, rodinné prostředí) z hlediska prospěšnosti zdraví*
- **VZ-9-1-03** *vysvětlí na příkladech přímé souvislosti mezi tělesným, duševním a sociálním zdravím; vysvětlí vztah mezi uspokojováním základních lidských potřeb a hodnotou zdraví*
- **VZ-9-1-04** *posoudí různé způsoby chování lidí z hlediska odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví druhých a vyvozuje z nich osobní odpovědnost ve prospěch aktivní podpory zdraví*
- **VZ-9-1-05** *usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví*
- **VZ-9-1-06** *vyjádří vlastní názor k problematice zdraví a diskutuje o něm v kruhu vrstevníků, rodiny i v nejbližším okolí*
- **VZ-9-1-07** *dává do souvislostí složení stravy a způsob stravování s rozvojem civilizačních nemocí a v rámci svých možností uplatňuje zdravé stravovací návyky*
- **VZ-9-1-08** *uplatňuje osvojené preventivní způsoby rozhodování, chování a jednání v souvislosti s běžnými, přenosnými, civilizačními a jinými chorobami; svěří se se zdravotním problémem a v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc*
- **VZ-9-1-09** *projevuje odpovědný vztah k sobě samému, k vlastnímu dospívání a pravidlům zdravého životního stylu; dobrovolně se podílí na programech podpory zdraví v rámci školy a obce*
- **VZ-9-1-10** *samostatně využívá osvojené kompenzační a relaxační techniky a sociální dovednosti k regeneraci organismu, překonávání únavy a předcházení stresovým situacím*
- **VZ-9-1-11** *respektuje změny v období dospívání, vhodně na ně reaguje; kultivovaně se chová k opačnému pohlaví*
- **VZ-9-1-12** *respektuje význam sexuality v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a pozitivními životními cíli; chápe význam zdrženlivosti v dospívání a odpovědného sexuálního chování*
- **VZ-9-1-13** *uvádí do souvislostí zdravotní a psychosociální rizika spojená se zneužíváním návykových látek a životní perspektivu mladého člověka; uplatňuje osvojené sociální dovednosti a modely chování při kontaktu se sociálně patologickými jevy ve škole i mimo ni; v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc sobě nebo druhým*
- **VZ-9-1-14** *vyhodnotí na základě svých znalostí a zkušeností možný manipulativní vliv vrstevníků, médií, sekt; uplatňuje osvojené dovednosti komunikační obrany proti manipulaci a agresi*
- **VZ-9-1-15** *projevuje odpovědné chování v rizikových situacích silniční a železniční dopravy; aktivně předchází situacím ohrožení zdraví a osobního bezpečí; v případě potřeby poskytne adekvátní první pomoc*

- **VZ-9-1-16 uplatňuje adekvátní způsoby chování a ochrany v modelových situacích ohrožení, nebezpečí i mimořádných událostí**

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

žák

- VZ-9-1-01p *chápe význam dobrého soužití mezi vrstevníky i členy rodiny*
 VZ-9-1-03p *uvědomuje si základní životní potřeby a jejich naplňování ve shodě se zdravím*
 VZ-9-1-04p, VZ-9-1-09p *respektuje zdravotní stav svůj i svých vrstevníků a v rámci svých možností usiluje o aktivní podporu zdraví*
 VZ-9-1-05p *projevuje zdravé sebevědomí a preferuje ve styku s vrstevníky pozitivní životní cíle, hodnoty a zájmy*
 VZ-9-1-07p *dodržuje správné stravovací návyky a v rámci svých možností uplatňuje zásady správné výživy a zdravého stravování*
 VZ-9-1-08p *svěří se se zdravotním problémem*
 VZ-9-1-13p *dává do souvislosti zdravotní a psychosociální rizika spojená se zneužíváním návykových látek a provozováním hazardních her*
 VZ-9-1-13p *uplatňuje osvojené sociální dovednosti při kontaktu se sociálně patologickými jevy*
 VZ-9-1-14p *zaujímá odmítavé postoje ke všem formám brutality a násilí*
 VZ-9-1-15p *uplatňuje způsoby bezpečného chování v sociálním kontaktu s vrstevníky, při komunikaci s neznámými lidmi, v konfliktních a krizových situacích a v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc; ví o centrech odborné pomoci, vyhledá a použije jejich telefonní čísla*
 VZ-9-1-16p *chová se odpovědně při mimořádných událostech a prakticky využívá základní znalosti první pomoci při likvidaci následků hromadného zasažení obyvatel*

Učivo

VZTAHY MEZI LIDMI A FORMY SOUŽITÍ

- **vztahy ve dvojici** – kamarádství, přátelství, láska, partnerské vztahy, manželství a rodičovství
- **vztahy a pravidla soužití v prostředí komunity** – rodina, škola, vrstevnická skupina, obec, spolek

ZMĚNY V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA A JEJICH REFLEXE

- **dětství, puberta, dospívání** – tělesné, duševní a společenské změny
- **sexuální dospívání a reprodukční zdraví** – zdraví reprodukční soustavy, sexualita jako součást formování osobnosti, zdrženlivost, předčasná sexuální zkušenost, promiskuita; problémy těhotenství a rodičovství mladistvých; poruchy pohlavní identity

ZDRAVÝ ZPŮSOB ŽIVOTA A PÉČE O ZDRAVÍ

- **výživa a zdraví** – zásady zdravého stravování, pitný režim, vliv životních podmínek a způsobu stravování na zdraví; poruchy příjmu potravy
- **vlivy vnějšího a vnitřního prostředí na zdraví** – kvalita ovzduší a vody, hluk, osvětlení, teplota
- **tělesná a duševní hygiena, denní režim** – zásady osobní, intimní a duševní hygieny, otužování, denní režim, vyváženost pracovních a odpočinkových aktivit, význam pohybu pro zdraví, pohybový režim

- **ochrana před přenosnými chorobami** – základní cesty přenosu nákaz a jejich prevence, nákazy respirační, přenosné potravou, získané v přírodě, přenosné krví a sexuálním kontaktem, přenosné bodnutím hmyzu a stykem se zvířaty
- **ochrana před chronickými nepřenosnými chorobami a před úrazy** – prevence kardiovaskulárních a metabolických onemocnění; preventivní a léčebná péče; odpovědné chování v situacích úrazu a život ohrožujících stavů (úrazy v domácnosti, při sportu, na pracovišti, v dopravě), základy první pomoci

RIZIKA OHROŽUJÍCÍ ZDRAVÍ A JEJICH PREVENCE

- **stres a jeho vztah ke zdraví** – kompenzační, relaxační a regenerační techniky překonávání únavy, stresových reakcí a posilování duševní odolnosti
- **autodestruktivní závislosti** – psychická onemocnění, násilí namířené proti sobě samému, rizikové chování (alkohol, aktivní a pasivní kouření, zbraně, nebezpečné látky a předměty, nebezpečný internet), násilné chování, těžké životní situace a jejich zvládání, trestná činnost, dopink ve sportu
- **skryté formy a stupně individuálního násilí a zneužívání, sexuální kriminalita** – šikana a jiné projevy násilí; formy sexuálního zneužívání dětí; kriminalita mládeže; komunikace se službami odborné pomoci
- **bezpečné chování a komunikace** – komunikace s vrstevníky a neznámými lidmi, bezpečný pohyb v rizikovém prostředí, nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií, sebeochrana a vzájemná pomoc v rizikových situacích a v situacích ohrožení
- **dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví** – bezpečné prostředí ve škole, ochrana zdraví při různých činnostech, bezpečnost v dopravě, rizika silniční a železniční dopravy, vztahy mezi účastníky silničního provozu včetně zvládání agresivity, postup v případě dopravní nehody (tísňové volání, zajištění bezpečnosti)
- **manipulativní reklama a informace** – reklamní vlivy, působení sekt
- **ochrana člověka za mimořádných událostí** – klasifikace mimořádných událostí, varovný signál a jiné způsoby varování, základní úkoly ochrany obyvatelstva, evakuace, činnost po mimořádné události, prevence vzniku mimořádných událostí

HODNOTA A PODPORA ZDRAVÍ

- **celostní pojetí člověka ve zdraví a nemoci** – složky zdraví a jejich interakce, základní lidské potřeby a jejich hierarchie
- **podpora zdraví a její formy** – prevence a intervence, působení na změnu kvality prostředí a chování jedince, odpovědnost jedince za zdraví, podpora zdravého životního stylu, programy podpory zdraví

OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ ROZVOJ

- **sebepoznání a sebepojetí** – vztah k sobě samému, vztah k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí, utváření vědomí vlastní identity
- **seberegulace a sebeorganizace činností a chování** – cvičení sebereflexe, sebekontroly, sebeovládání a zvládání problémových situací; stanovení osobních cílů a postupných kroků k jejich dosažení; zaujímání hodnotových postojů a rozhodovacích dovedností pro řešení problémů v mezilidských vztazích; pomáhající a prosociální chování
- **psychohygiena** v sociální dovednosti pro předcházení a zvládání stresu, hledání pomoci při problémech
- **mezilidské vztahy, komunikace a kooperace** – respektování sebe sama i druhých, přijímání názoru druhého, empatie; chování podporující dobré vztahy, aktivní naslouchání, dialog, efektivní a asertivní komunikace a kooperace v různých situacích, dopad vlastního jednání a chování

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Monika Krahulcová
Katedra:	Katedra antropologie a zdravotní vědy
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Michaela Hřivnová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Evaluace vzdělávacích výsledků žáků ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví v Olomouci
Název v angličtině:	Evaluation of pupils educational results in area of Health Education in Olomouc
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá evaluací vzdělávacích výsledků žáků 9. ročníků ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví. Metodologie práce je založena na výzkumném šetření, které vyhodnocuje úroveň vědomostí 180 žáků z pěti základních škol v Olomouci.
Klíčová slova:	vzdělávací obor Výchova ke zdraví, vzdělávací oblast Člověk a zdraví, kurikulum, Rámcový vzdělávací program, Vzdělávací standardy pro základní vzdělávání, základní škola
Anotace v angličtině:	The diploma thesis focuses on the educational results evaluation of the 9th grade pupils in the educational area of Health education. The methodology part of thesis is based on the research that evaluates the level of knowledge of 180 pupils from five secondary schools in Olomouc.
Klíčová slova v angličtině:	educational area Health Education, education area Human and health, curriculum, Framework Educational Program, Education Standards for Elementary Education, Elementary school
Přílohy vázané v práci:	Dotazník, který byl předložen žákům 9. tříd základních škol v Olomouci Očekávané výstupy a učivo vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví
Rozsah práce:	75 s.
Jazyk práce:	český jazyk